

STEIN

NORDISK MAGASIN FOR POPULÆRGEOLOGI

EIT ORD

Eit ord

- ein stein

i ei kald elv.

Ein stein til -

*Eg lyt ha fleire steinar
skal eg koma yver.*

Olav H. Hauge

STEIN Nr. 4 2000 27. Årgang

Innhold

- 3 Redaksjonelt
- 4 **MILLIONEN FULL - GEOLOGISK MUSEUMS VENNER (GMV) FEIRER EN MILEPEL**
- 6 **NYTT FRA FORENINGENE**
- 6 *Utstilling i Kristiansand Folkebibliotek*
- 8 **Debatt**
- 9 *Den siste amatør*
- 10 *Om å vera amatør - Mange spørsmål – få svar*
- 12 **BOK OG MEDIA**
- 13 **ATHANASIUS KIRCHER, JESUITT OG FOSSILSAMLER**
- 17 **JAKTEN PÅ DEN SVARTA KRISTALLEN.**
- 19 **BOK- OG MEDIASPEILET**
- 20 **MESSER**
- 21 *Stein og mineralmesse i Kristiansand*
- 22 *Weisswurst, Diamanter og Kvaksalveri- München 2000*
- 28 *MINERAL 2000, Malmberget*
- 30 *Noen bilder fra Drammensmessa*
- 31 **STEIN OG USTEIN I DAGLIGSKRIFT**
- 32 **NY LEDER FOR NAGS : KNUT EDVARD LARSEN**

Forside: Ådland i Samnanger, Hordaland 26/11-2000. Foto: GH

Annonsører i dette nr.:

*Raunholm turmalin DA (s.2), Norsk steinsenter (s.16), Asak Art (s.16),
Sliperiet (s.19), Grenland Steinhobby (s.33), NAGS (s.35),
Norges Geologiske Undersøkelse (s.36)*

** NORSK ROSA TURMALIN * NORSK BLÅ TURMALIN * BILDER * BESKRIVELSER *
* 300 LENKER TIL SAMLERE OG ORGANISASJONER * GRATIS BYTTEANNONSER **

TURMALIN.COM

RAUNHOLM TURMALIN DA

Tlf. 55 95 21 00 Faks 55 95 20 99, E-post: R@TURMALIN.COM

Redaktøren er ikke her. (The editor has left the building).

Merk nytt telefonnummer; 952 52 094.

Steintur - STEINTur

Claus har skrevet en svært god sak om det å reise "i bushen", en godt illustrert artikkel hvor han deler sine rike erfaringer fra mange reiser til eksotiske himmelstrøk med våre lesere. Her er mye nyttige tips og henvisninger til dem som har planer om en lengre utferd.

Stein er det overalt, - ikke minst utenfor vår egen stuedør. -Det er klart, - jorda er jo en steinklump. For andre er kanskje steinrøysa borti bakken hos deg det eksotiske reisemålet. Derfor vil vi i "ReiseSTEIN" også legge stor vekt på geologi/mineral reisemål i Norden. Det kan være et godt turforslag, et fint museum, gammel spennende tipphaug hvor det bare er å plukke, en nedlagt gruve med et nytt gruve-museum, ett natursenter hvor geologien er godt dokumentert, - mulighetene er mange. Dette vet våre lesere mye om. Vi vet også noe, men ikke nok. Derfor;- tips oss gjerne om det et tiltak i ditt nærmiljø som du vil at vi skal henlede vår oppmerksomhet på, - men ikke vent for lenge, STEIN 1/2001 kommer i begynnelsen av mars.

Esken fra Kjell

ref. forrige leder. Det hadde seg jo slik at den herværende red. på spørsmål fra Harstad om vi hadde vært på noen fine steinturer i det siste, svarte at det ble det svært lite av, og siden vi var i det hjørnet la vi skylda på at all vår tid gikk med

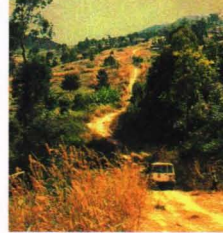
Sitatet:

"Steinen er også et vesen"

Magritte, Belgisk billedkunstner

De seneste år har jeg ofte haft mulighed for at rejse langt væk for at samle mineraler og håber med råd og

Mineraler i bushen
af Claus Hedegaard

vejledning at få andre til at gøre det samme.

Mange spørger "om det ikke er farligt at rejse i Afrika," mens de sidder og sutter lystigt på en tændt

cigaret. Mjoh det er det da, men det er jo et spørgsmål om perspektiv og angsten for det ukendte må ikke stå i vejen for oplevelsen. Nemesis og alt det der skal nok komme efter mig, men til dato har problemerne da ikke været større, end at jeg har kunnet klare dem og de fleste øjeblikkelige kriser har eftertankens afslappede skær forvandlet til muntre anekdoter.

på å lage STEIN, nesten sant var det, og det følte ihvertfall slik akkurat da. Men han Kjell med god nordnorsk generøsitet og omsorg

forts.s.8

MILLIONEN FULL

Geologisk Museums Venner (GMV) feirer en milepel

Av Hans Vidar Ellingsen

Foto Hans-Jørgen Berg

GMV ble spontanstiftet i 1980, og hadde til hensikt å redde en enkelt mineralprøve fra å bli solgt til utlandet for å få penger til å kjøpe en norsk gullstuf fra Bømlø. Det dreide seg den gang om et forholdsvis beskjedent beløp på 15 000 kr. Konservator Gunnar Raade og noen få gode mineralinteresserte venner fra amatørmiljøet fant ut at her måtte noe gjøres for å skaffe midler. Den offentlige fattigdom hadde også rammet – for ikke å si lammet – museet på Tøyen, men med hjelp av det private initiativ ble redningsaksjonen satt ut i livet og lyktes. Både gullstuf-fen og turmalinen fra Elba er der ennå.

Penger trengtes

Den offentlige armod ble med årene bare større, men vennene ble flere. GMV ble reorganisert i 1986, og idag har foreningen mer enn 50 medlemmer over det ganske land og aktivitetene for systematisk å samle inn både materiale og penger er blitt mere omfattende.

I de forgangne årene har altså GMV's medlemmer jobbet iherdig på mange felter for å samle kroner, men i de siste årene har det i særdeleshet

Bryhni. Elen Roaldset, Knut Fægri, Lars Kvamsdal

Aquamarin, Afghanistan

vært salg av mineraler på museet som har gitt resultater. Amatørene i GMV har gravet godt i sine private samlinger og gitt sine bidrag til salget, og både tid og penger har gått med til diverse innsamlingsturer for å skaffe materiale for vitenskapelige undersøkelser og for salg.

En million

Den 4. November dette året kunne man så med en enkelt tilstelning feire at en million kroner var blitt samlet inn og brukt til å erverve godstuffer til museets samlinger. Et betraktelig beløp sett i forhold til at det fra offentligheten i dette tidsrommet bare hadde blitt bevilget beløp

Rhodochrositt, Sweet Home Mine, Colorado USA

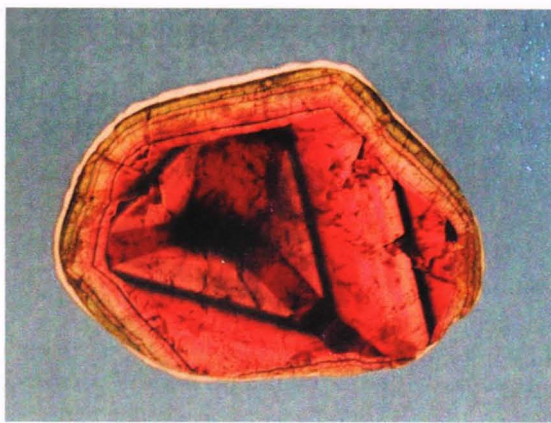
fra 5 000 til 20 000 kroner årlig til mineralkjøp samt et lignende beløp til reisevirksomhet for tre konservatorer. Foruten medlemmer fra GMV hadde også direktør for museene på Tøyen Ellen Roaldset, formannen i styret for de samme museene Knut Fægri samt bestyreren for Mineralogisk-Geologisk Museum Inge Bryhni møtt frem for å delta i feiringen med taler og lovord. Innkjøp

I GMVs formålsparagraf står det at innsamlede midler uavkortet skal gå til innkjøp av mineraler for å utvide og forbedre museets samlinger til glede for vitenskapen og det alminnelige publikum. Alle innkjøp blir foretatt av konservator Gunnar Raade, fagmann og ansvarlig for samlingene. Gode mineralprøver oppnår høye priser så innkjøpsfunksjonen er ansvarsfull og viktig.

En god del av innkjøpene er foretatt under årlige reiser til Europas største mineralmesse i München. Den som har vært der vil forstå at det å foreta prisgunstige innkjøp krever faglig og økonomisk kompetanse av høy klasse. Innkjøpene skal tilfredsstillende krav både til systematikk av vitenskapelig interesse, internasjonal anseelse for samlingene og til estetisk nytelse for et kresent publikum.

Nytteverdien

Så kan man jo spørre seg om venneforeningens innsats og oppofrelser vært bryet verdt. En rundtur i mineralsalen gir et konkret svar. Et antall

Turmalin, Madagaskar

stuffer som stammer fra organiserte innsamlings-turer med GMV representerer et betydelig innslag i mineralsalen. I tillegg var godbitene som i tidens løp er blitt innkjøpt for GMV's midler merket med iøynefallende lapper, og man lot seg raskt imponere over alle de lappene som lyste opp i montrene ved siden av de enkelte prøvene. Fra 1983 til i år er det blitt 682 prøver til priser fra etpar hundringer til 60 000, med en gjennomsnittspris på 1 466 kroner pr prøve. Det er vanskelig idag å tenke seg museets samlinger uten disse tildels enestående mineralene. GMV-medlemmene må absolutt si seg rett stolte av at det er blitt så mye ut av innsatsen. Og konservatoren kan være stolt av å ha fått frem flotte prøver til samlingen han har ansvaret for.

Fremtiden

Det tok altså nesten 20 år å samle inn den første millionen. Et ordtak sier at det er den første millionen som er verst, siden kan man slappe av og vente på at de neste skal innfinne seg av seg selv. Det ligger nok ikke til rette for en slik holdning fra GMVs side. De offentlige myndighetene har kanskje fått en sovepute det er godt å slumre på, men det blir ikke samlinger av noen betydning av det. At innsatsen hittil har gitt resultater må bare anspore til fortsatt innsats. Håpet er fra GMVs side at de styrenede instanser på museumssektoren kan være med å legge forholdene til rette for videre aktivitet, slik at det tar færre år til den neste millionen blir nådd.

NYTT FRA FORENINGENE

Utstilling i Kristiansand Folkebibliotek

Tekst og foto Olav Revheim

Sørlandets Geologiforening feirer 30 års jubileum. Dette gjør oss til en av, om ikke den, eldste uavhengige amatørgeologiforeningen i Norge. Foreningen har gjennom alle disse tredve årene holdt et høyt aktivitetsnivå, med turer, forelesninger og seminarer.

I anledning tredveårs jubileet har vi førsøkt å markere oss i Sørlandets hovedstad. Kristiansandsavdelingen arrangerer en stor utstilling i Kristiansand bibliotek, der foreningen og foreningens aktiviteter er behørig presentert. Utstillingen varer hele juli og august og i slutten av august arrangerer vi en mineral- og krystallmesse i Christiansholm festning i Kristiansand sentrum. I lesende stund er vel også messa historie. Kommer tilbake til den siden.

Formålet med utstillingen er i første rekke å presentere foreningen og det vi holder på med. Naturlig nok er det stilt ut en rekke flotte mineraler som er funnet i Kristiansand og fra et par andre mye besøkte steder i distriktet. I Kristiansand kommune er det flere lokaliteter med mineraler i norsk toppklasse, Vesiuvian fra Eg er internasjonalt kjent, og har vært det i siden 1840 årene. Fremdeles er det mulig å finne topp stuffer ved denne forekomsten. Kristiansand har flere funnsteder for manganmineraler, noen av mineralene er ganske sjeldne i Norge, men akk så vanskelige å bestemme. Vi har i tillegg forekomster av bavenitt, barytt, beryll og andre mineraler av høy kvalitet.

Men det er ikke bare mineralsamling vi holder på med. Flere sliper stein, og designer sine egne smykker. Det er stilt ut en serie av smykker med tilhørende råstein. Andre lager mosaikkbilder av stein, av veldig høy kvalitet. Foreningen har også laget sitt eget presentasjonsmateriell, der vi for-

søker å sette Sørlandets geologi i fokus. Geologien er beskrevet med hvordan fjellet er dannet, hva det inneholder, og hva vi leter etter. Også kvartærgeologien er generelt beskrevet, for å gi et innblikk i hvorfor Sørlandet ser ut som det gjør.

Mer enn noe er slike arrangementer sosialt samlende i foreningen. Det har vært en udelt fornøyelse å planlegge og arrangere utstillingen. Flere av medlemmene har stilt ut noen av sine beste stuffer til almen beundring og litt misunnelse. Det vil heller ikke overraske meg om at en del medlemmer "tilveldigvis" møtes i biblioteket de neste månedene.

At arbeidet foreningen har gjort i forbindelse med dette 30-års jubileet blir verdsatt også utover "menigheten" er Kristiansand Kommunes mottakelse av planene våre et godt eksempel på. Foreningens aktiviteter dette året er utpekt av Kristiansand kommune som et 2000-års prosjekt, noe som ikke bare gir kroner i kassen til dekning av noen av utgiftene, men også verdifull status i forhold til andre arrangementer.

I arbeid Jens Andreas Larsen, Kjell Myre og Arild Omestad i full sving med å plassere stuffer (fra venstre)

Frolandssmykke "Frolandsrubinen" er velkjent i norske steinkretser, og denne kombinasjonen av smykke og råstein er et av Ellen Johannesens arbeider.

Totalt sett gir utstillingen et speilbilde av en høyst oppegående og levende forening. Utstillingens plassering i biblioteket i Kristiansand eksponerer foreningen og Norsk amatørgeologi på en særdeles positiv måte, midt i smørøyet med hen-

Timenes I forbindelse med utbyggingen av den nye E-18 i Timeneskrysset er det tatt ut mye stein til bruk i natursteinsmurer og lignende. Det er også funnet flott barytt, pyritt og andre krystaller under utbyggingen.

Beryll Arild Omestad viste fram Beryll og Feltspat både fra Kristiansand og Iveland.

syn til tilgjengelighet for publikum. I henhold til bibliotekets egne tall, vil utstillingen bli sett av nærmere 100.000 mennesker i løpet av de to månedene, og det må jo sies å være bra.

Foreningens stand. Foreningen har i løpet av årene laget en rekke publikasjoner, om alt fra steinrens til gruvehistorie. Noe av dette er også blitt stilt ut, sammen med våre trofaste følgesvenner hammer og meisel.

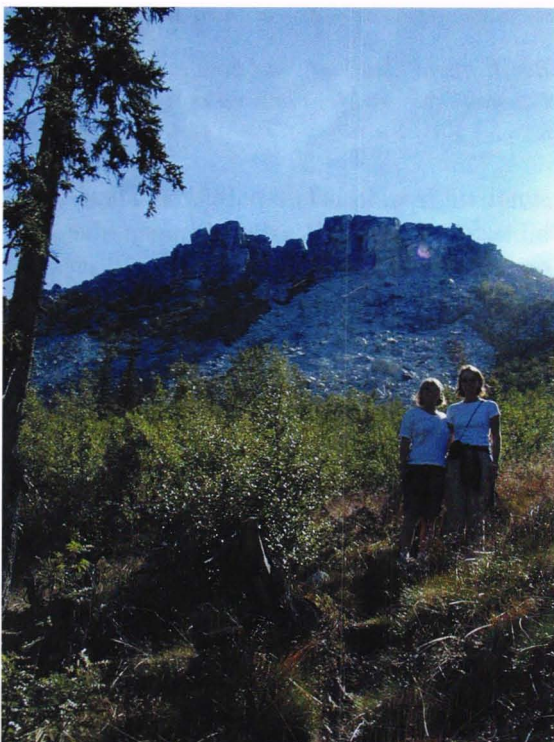

sendte likegodt et fint tværsnitt av mineralriket i posten. Se bare her: Kvarts og beryll. Jeg tok bilde av de andre også, men det ble ikke brukbart. Jeg kom for nær uten rette linsa. Men de skal på prent så jeg prøver igjen. I allefall, takk Kjell.

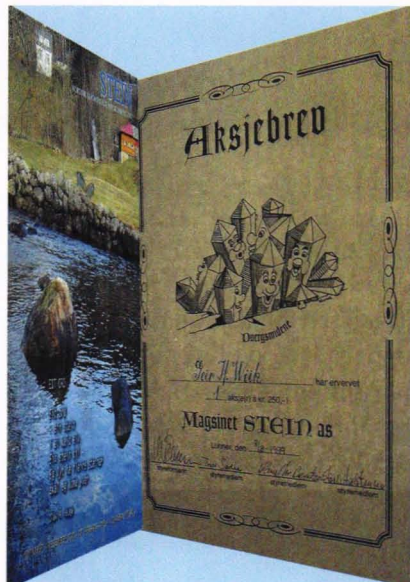
Forresten

når det gjelder dette med steinturer så står det ikke såå dårlig til. Det kan vel være bra nok steintur dette; opp mot Blefjell i Telemarks bakkar, en godværsdag i juli, og så det fine fjellet som er ferd med ramle ned. Om noen år,

fler enn mange, så er det flatt her. Og om man ikke vil gruble over det så kan en jo ta en kikk på de fine jentene en kan treffe på heroppe nesten over grublegrensa, det er omtrent der hvor eufori og hybris tar over og da faller tanken lett på STEIN så:

Her er aksjen min, kjøpt og betalt på skikkelig vis, det ble med den ene, det var så mange andre som ville ha, og ikke fikk jeg bonusaksje for lang og tildels stri tjeneste heller, ja ikke en gang en opsjonsavtale

eller noe som likner på fallsjerm har blitt redaktøren til del. Best slik vil jeg tro, så er alle sikre på at de ikke har gitt for mye og jeg er helt sikker på at jeg ikke har fått for mye, - trygt og godt for alle. Og aksjebrevet er praktfullt. Bare det er grunn god nok til skaffe seg aksjer. Selgeren, NAGS har lovet at det skal komme STEIN direkte til gode. I tillegg til et bedre STEIN får du eller foreningen også makt, innflytelse og kanskje engasjement over og i bladet. Høres ikke det spennende ut, løp og kjøp. Hvorfor vi har tro på STEIN har redaktøren gjort rede i siste årsmelding. Ta en kikk på den!

Økonomien vår? Vi holder budsjett!
ghw

Den siste amatør

Jeg sitter her på NAGS-messa og føler meg som den siste amatør. Dette kan være mi siste messe. Jeg sitter med mitt overskuddslager, som føles som vanlig gråstein mot den skinnende prakt som omgir meg. Det skinner i gull og sølv og glitrende edelstener, er det noe rart at folk blir betatt? Russere og svensker er her med praktstuffer, som rent tar pusten fra en. Hvor er amatørerne hen? De rusler rundt og kikker på stasen de også, og er redusert til et undrende og storøyd publikum. Jeg føler meg overkjørt. Jeg (vi) er blitt invadert av næringsdrivende og profesjonelle steinhandlere, som har overtatt butikken. Jeg tenker på min yndlingsbok fra guttedagene. «Den siste mohikaner» av James F. Cooper. Hans skjebne er snart vår. Indianerne ble også invadert, av de hvite, som hadde bedre utstyr, bedre varer, bedre av alt, og det var mange av dem.

En amatør har to muligheter: 1. Selge, bytte, kjøpe av andre samlere. Det går så lenge du har noe nytt, eller noe som er finere. 2. selge til publikum.

Alternativ 2 er snart borte. Publikum ser de glitrende smykkene og de praktfulle utenlandske stoffene, og kommer ikke lenger. De pengene de har å bruke er da brukt opp. Kvarts fra Svelvik og Bø er da uinteressant.

Nå er det snart på tide vi setter oss ned og tenker. Hva med fremtiden? Vi trenger ikke messene for å dyrke hobbyen, men de er med på å inspirere og holde interessen ved like. Der tref-

fer vi likesinnede fra andre kanter av landet, får se nyheter, utveksle opplysninger osv. Der kan vi også få noe igjen for det hobbyen koster ved å selge stuffer vi er blitt lei eller har til overs. Messene har vært høydepunkter i året.

Hvorfor skal vi være verktøy for de næringsdrivende? De kommer til ferdig bord, og til stikkontakten klar for lysshovet. For noen hundrelapper er det bare å dekke bordet og koble til strømmen. Alt er ferdig. Reklamert gratis har vi også gjort for dem. Kom! Alt er ferdig. Husleie og rengjøring betaler vi også.

Hvem er de mest verdifulle i denne gjengen? Det er oss! Vi holder driften i gang i foreningene, betaler husleie, strøm, utfører dugnad, underviser, tar passasjerer med i bilen på turer, deltar i møter osv. Hva når vi ikke gidder dette lenger? Hvordan går det da med økonomien til foreningene? Hvis de innstiller, hva da med NAGS? De næringsdrivende vil da bli nødt til å holde sine messer selv. Kanskje det er på tide?

Hva med nyhetene fra E 18? Hvor er de som fant mye bra der? Jeg så dem ikke på messa. Er ikke messa for oss lenger? De burde hatt bord der og vist fram nyhetene. Ikke bare bilder i Stein. De følger seg kanskje fortrent de også? Eller er messa for amatører blitt i bakrommet, på parkeringsplassen, etter telefonavtale. Jeg har registrert mye av dette. Er dette fremtiden for amatørerne?

Jeg spør: Foretar ikke foreningene og NAGS seg noe nå, er det snart over og ut for foreningene. Jeg vet om en som vel en nedlagt. Hvor mye lenger vil ildsjelene stå på for å arrangere messer, som i økende grad er et instrument for de utenfra? Når skal vi få ei messe for oss, og bare oss? Nå må de enkelte foreninger to opp dette til debatt og foreta seg noe. Før de blir nedlagt de også. Det haster.

Bjørn Kvinge

Om å vera amatør

Du har ein hobby, samlar på stein, mineral, kry- stallar. Du liker det du held på med.

Du oppdagar at du dyrkar ein vitskap, dyr- kar han på same vis som andre dyrkar kunst, og atter andre dyrkar udrott.

Du har framgang, og på avgrensa område går du proffane ein høg gang.

Du er amatør.

Skapolitt finn ein ofte i amfibolittar, gjerne i samband med at det har vore ein kontaktmetamorfose. Denne blå skapolitten er frå Vinstradalen og sit i ein sprekk i ein amfibolittisk bergart. (MGM).

Nedafor er eit bilde av ein kvitt og rosa skapolitt frå Grane i NORdland. Den rosa fargen skriv seg

frå eit innhald av mikroskopiske rosa titanittaggregat.

Her hadde eg hjelp av Reidar Trønes.

Ingen er så suverene at dei aldri treng hjelp.

Tor Witsø

Mange spørsmål – få svar

Vi har nå fått en dom i Anatas-saken på Har- dangervidda.

I forkant av denne rettsaken foregikk det en relativt heftig debatt på diskusjonslista Stein- gal på Internett. I det følgende et noe redigert sammendrag av synspunkter og spørsmål- stillinger i denne debatten.

Som mineralsamler er min innfallsvinkel til debatten å kommentere den rettstilstand som inn- føres i kongeriket for aktiviteten mineralsamling. Og videre spørsmål om bakteppet for påstan- dene som danner grunnlaget for å stemple vår hobby som kriminell. Jeg mangler for meget dokumentert kunnskap om den konkrete saken til å kunne kommentere denne direkte. Avis- omtaler, intervjuer mm. kan etter mitt syn ikke oppfattes som dokumentasjon men heller part- sinnlegg fra sakens aktører.

Mediene

Det svirrer så mange udokumenterte påstan- der om denne saken at jeg stiller en del spørsmål som det ville være fint å få svar på. For hvem har vel glede av en Anatas som står langt inne på vidda og forvitrer? Husk at dette er skatter som sakte men sikkert ødelegges av tidens tann, naturen selv.

Mediene bruker ukritisk begrepet Tyveri om samlere som tar ut mineraler i fjellheimen. Mediene fastslår at tyveri har skjedd før en dom foreligger.

Ut i fra hvilken definisjon kan dette oppfattes som rimelig bruk av begrepet? Mineralsamling er jo en lovlig aktivitet.

Begrepet Tyveri er altså først og fremst medi- enes, dernest har påtalemyndighet og senere domstol vektlagt at dette skal være å oppfatte som kriminelt.

Ingenting i lovverket hjemler en slik overdre- ven reaksjonsform.

Bøte-nivået er satt utenfor enhver proporsjon og realistisk oppfattelse av et evt. lovbrudd. Bøtene overstiger trolig langt den eventuelle for- tjenesten som er mulig å oppnå for dette mine- ralet. Er det dette som er fremtiden for mineral- samlere i Norge?

Glede

Man kan også spørre: Hvem har glede av at disse blir straffet?

Dette tror jeg handler mye om glede og det å ikke kunne unne andre et godt

funn. Det handler også om en kvasimoralisme der noen med liten kunnskap tror at det er godt naturvern å verne mineralforekomster. Altså forekomster som inneholder mineraler som ellers vil gå til grunne.

Disse kvasimoralister aksepterer ikke at samlere driver en bevaringsprosess ved å ta ut mineralstoffer. Samlere preserverer mineralstoffer, og om det er hensiktsmessig selges naturligvis disse. Det oppstår en økonomisk dimensjon som medier og påtalemyndighet vet å utnytte.

Jeg legger her til grunn etterspørsel i markedet, og at man ikke nødvendigvis samler mineraler for å tjene en slant. Men om det er mulig å få tilbake noen av kostnadene (det er en dyr hobby vi driver) ser jeg ingen grunn til å lukke øynene for en god fortjeneste. Det ville jo være tåpelig, ja rent idiotisk, å skulle la være å selge varen fordi man opplever en moralsk betenkelighet med en aktivitet som fullt ut er lovlig.

Mangelen på aksept på denne aktiviteten går nok mest på det faktum at

man ikke kan godta at andre tjener en slant. Noen initierer slike prosesser som vi her er vitne til. Hvem er disse? Jeg tror ikke politiet bruker store ressurser på dette uten at interessenter bidrar til å skape konflikten gjennom udokumenterte påstander og hjemmelagede lovtolkninger.

Forventning om tiltale og straff

Enkelte har ventet på og gleder seg over tiltale og straff for samlere av Anatas på Hardangervidda, Hvorfor?

Hvordan kan man vente på, og glede seg over, at noen som bedriver en

aktivitet som man selv også bedriver (samlere) blir urettmessig uthengt som tyver og blir gitt uforholdsmessig hard straff?

Og videre:

1: Mener man da også at denne aktiviteten er suspekt?

2: Er det mindre moralsk forkastelig å samle mineraler annetsteds?

3: Er det moralsk forkastelig å selge mineraler?

4: Kjøper man selv mineralstoffer?

5: Hvis JA på nr 4, er man redd for at lokaliteten er overbeskattet når man kjøper stoffen?

Til orientering undertegnedes egne svar på samme spørsmålrekke:

1: Nei, 2: Nei, 3: Nei, 4: Ja, 5: Nei

Er motviljen for Anatas-samling på vidda mer et uttrykk for at man ikke liker at dette mineral i markedet ser ut til å holde en god pris?

Er det slik at man ikke evner å godta at andre har gjort et godt funn som betaler seg bra for disse?

Er det slik at denne intoleranse veier tyngre enn at man er spesielt opptatt av naturvern og naturparker? Er det slik at naturverndimensjonen i dette kun er et vikarierende argument for egen grådighet og/eller misunnelse?

Etter hva jeg forstår skal det jo være gjort adskillige gode funn på Hardangervidda ETTER at disse uheldige svenskene var i området. Med andre ord er det neppe noen grunn til å bekymre seg for at vidda skal bli tom for Anatas.

Hva er det med denne anatasen som gjør at folk mister hodet?

Hvorfor straffes ikke f.eks. innsamling av sjeldne Langesundsmineraler

like hardt? Der finnes også en lang rekke fredete pletter som etter dette burde vært underlagt en viss kontroll.

Fornuftig forvaltning

Den som samler mineraler ville uansett måtte gå på akkord med selvmotsigende naturvernprinsipper.

Ethvert uttak av en mineralstoff er å betrakte som beskatning av naturen, en mer eller mindre stor belastning, gitt at man ideelt sett ønsker alt urørt.

Spørsmålet er om denne beskatningen er et preserverende gode eller profitt-drevet rovdrift?

Jeg mener nok at den beskatningen som mineralsamlere står for er relativt minimal sammenlignet med f.eks. industriell

drift etter verdifulle mineraler. La oss bruke Kongsberg som eksempel. Ingen har såvidt meg bekjent blitt straffet for at man i århundrer beskattet denne forekomsten på det groveste.

Hvorfor skal uttak av en eller ti, ja kanskje noen hundre mineralstoffer være så mye værre?

Mineraler og forekomstene som de finnes på trenger en grunnleggende gjennomgang rent forvaltningsmessig. Sentrale spørsmål bør etter mitt syn være:

Er det forekomsten som bør betraktes som verdifull og verneverdig?

Skal vi betrakte forekomsten kun som et verneverdig geologisk fenomen?

Er materialet forekomsten inneholder i og for seg uviktig å bevare så lenge dette materialet får bestå på forekomsten, snarere enn å bli bevart f.eks i et museum?

Pr. i dag ser det ut til å være slik at forekomsten vinner og mineralene i den taper. Er passiv verning av forekomsten det beste for den unike mineralstammen som finnes i den?

Er den private samleren bare en tyv og de industrielle selskaper et forvaltningsmessig gode for mineralforekomstene våre?

Det er dette man bør bekymre seg over.

-Ikke om Per eller Pål fikk 20 skilling for en stein!

Tomme forekomster

Det finnes også de som ukritisk tar i bruk karakteristikker som rasert og vandalisert. Igjen må man spørre, hva skal til for å kunne si noe slikt?

Jeg påstår:

En forekomst kan godt være tom uten at den er rasert.

Begrepet Rasert impliserer at materialet som

kom ut av forekomsten skulle være

vandalisert og ødelagt, slik at det ikke lenger har noen samlemessig eller museal verdi. Ingen samler mineraler slik, gjør de vel?

-Hvis vi ser bort i fra de som samler kvarts med spett da.

Uttak av mineralstoff betyr uansett endring på forekomsten.

Altså, det er umulig å samle mineraler uten å sette spor som noen vil oppleve som at den er ødelagt. Men er den virkelig ødelagt?

Dette handler om å godta og kunne glede seg over at andre har gjort et funn og

at det ikke er mer materiale igjen på stedet. Det handler om å forstå at naturen hadde sin begrensning på dette stedet, og at de som tok ut materialet trolig var i sin fulle rett til å gjøre det. Det handler om å akseptere at naturen ikke nødvendigvis er ødelagt om mineralstammen ikke lenger befinner seg på sitt skapelsessted, men er uttatt og bevart i en annen sammenheng.

UTEN at man skal behøve å ty til stigmatiserende karakteristikker, kriminalisering og bevisst løgn for å forhindre dette i fremtiden.

UTEN å konstruere økonomiske manebilder som totalt forvrenger det som er realiteten i markedet. Anatas er absolutt et skattet mineral, men jeg vil påstå at ingen blir rik på å selge anatas. Heldigvis kanskje?

Jeg er ydmyk nok til å forstå at noe av det jeg tar opp her kan være direkte feil. Men jeg er redd det er mange av disse spørsmålstillingene, hvis svar gir seg selv, som treffer mange hjemme.

Kan noen vennligst skolere meg i disse spørsmål?

Lars B. Jørgensen, mineralsamler

BOK OG MEDIA

Tor Witsø og Roger Bjerkan har begått en praktfull mineralkalender for året 2001. Det kommende

året ser riktig bra ut. Ønsker du å bestille kalenderen som er svært rimelig så ta kontakt med Tor på telefon 72 42 42 20.

ghw

ATHANASIUS KIRCHER, JESUITT OG FOSSILSAMLER

Jørn H. Hurum
Paleontologisk Museum
Sarsgate 1
N-0562 Oslo

Mundus subterraneus

På 1600-tallet var fossiler gåtefulle steiner som noen ganger lignet på levende vesener, andre ganger på ukjente dyr eller planter. Fossilenes betydning og dannelse gikk det mange diskusjoner om. Var de ufullstendige rester av planter og dyr fra da djevelen ikke hadde klart å skape liv? Var det dyr som hadde svømt inn i tynne sprekker i bergartene, var det bare Guds leketøy skapt for å forvirre menneskene, eller var det spor av dyr og planter som hadde levd for lenge siden? 1600-tallet markerer skillet der den moderne viten om hva fossiler er, springer frem og de gamle mytene rundt fossilene forsvinner.

Det vakreste populærvitenskapelige verk om geologi blir trykket i 1654-55 i Amsterdam og viser denne splittelsen mellom det gamle og nye synet på fossiler. Verket er praktfullt illustrert og kom i fire utgaver de neste årene. Jesuittmunken *Athanasius Kircher* (1608-80) var forfatte-

ren av verket som heter *Mundus subterraneus*, den underjordiske jorden (Kircher 1664-5). Boken ble skrevet på grunn av hans egne observasjoner av utbruddet på Vesuv i 1637-8 som vakte hans interesse for geologi. Spesielt er boken kjent for de fantastiske illustrasjonene av snitt igjennom jorden, med sine barokke amoriner og voldsomme vulkanutbrudd (Fig. 1).

Mundus subterraneus er ikke banebrytende og stappfull av nye teorier, men er en samling av datidens kunnskap. Den inneholder over tre hundre illustrasjoner og gir derfor en helt unik mulighet til å se på den tids teorier og forståelse av alle typer geologiske fenomener. Verket omfatter emner som gravitasjon, havstrømmer, grunnvann, jordas indre varme, mineraler, fossiler, bergarter, spor etter kjemper, underjordiske demoner, metallurgi, gruvedrift, og alt som Kir-

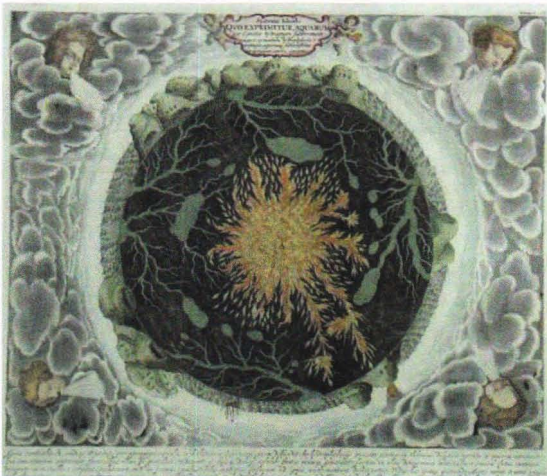

Fig. 1A. Det underjordiske system av vannkanaler. Vannet blir presset ned i kanalene av vinden for så og danne store reservoarer under de store fjellkjedene. Vannet stiger opp i fjellene og renner ned i havet igjen i elver.

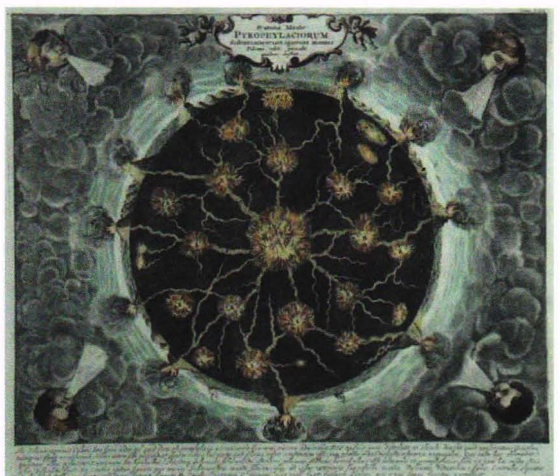

Fig. 1B. Den underjordiske varmen. Mange sentre med flytende ild som noen steder kommer til overflaten og danner vulkaner (Kircher 1682, bind 1; s. 186 og 194)

cher ellers kunne komme på om det underjordiske.

Drager

Noen av illustrasjonene og fortellingene presentert av Kircher kan sees som tidlige forsøk på rekonstruksjoner fra fossilfunn. Fossiler ble fram til 1600 tallet ofte rekonstruert som drager, og dragehull er det mange sagn om. Huleavsetningene i Mellomeuropa er fulle av hulebjørnrester, noe som sikkert skapte grunnlaget for mange gode historier. Et godt eksempel er Winckelried og dragen ved Wyler i Sveits (Fig. 2). Historien ble først fortalt av Conrad Gessner i Schlangenbuch fra 1589, men illustrert av Kircher nesten hundre år senere. I Wyler hadde man for lenge siden problemer med en drage som jaget både folk og krøtter fra området. Winckelried som var utstøtt for mord tilbød seg å drepe dragen, hvis han fikk lov til å komme tilbake til landsbyen.

Fig 2. Winckelried og dragen ved Wyler i Sveits (Kircher 1682, bind 2; s 106.)

Etter å ha drept dragen løftet han det bloddrypende sverdet over hodet og dermed dryppet det drageblod på han. Winckelried døde momentant. Illustrasjonene i Mundus subterraneus til denne fortellingen er interessante. Ifølge Kircher skal dragen ha hatt lang hals og hale, fire ben og vinger. Dette kan ligne på en beskrivelse av en langhals-dinosaur som Apatosaurus, men etter størrelsen å dømme er det mer trolig at det er en svaneøgle (Plesiosaur). Dette stemmer også godt med den geografiske plasseringen, en av de største forekomstene av svaneøgler er sør i Tyskland (Fig. 3). Dette kan tyde på at fossile rester

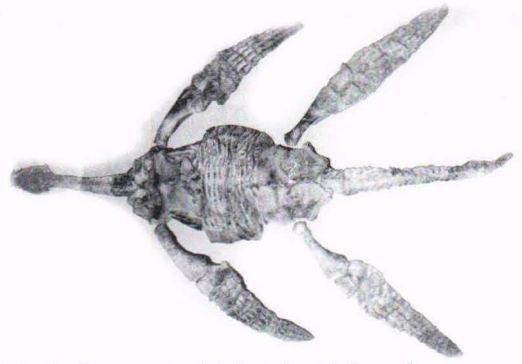

Fig 3. Svaneøgle skelett fra Holzmaden, Tyskland. Foto H. A. Nakrem.

har vært brukt som grunnlag for dragen på trykkene. Før 1500-tallet ble drager i litteraturen beskrevet og illustrert med lang hals og hale, flaggermusaktige vinger, men kun to ben. I Gessners bok blir det lagt til et ekstra par med bein. Noe må ha skjedd i tiårene før Gessners bok, kanskje funn av en komplett svaneøgle? Eller er det egentlig et par av luffene fra svaneøglen som har blitt til vinger hos dragen?

Drager som neshorn

I 1619 ble det observert en flygende drage på Pilatus fjellet ved Luserne i Sveits. Dragen fløy ut av en hule og over dalen med sakte vingeslag. Kircher var den første som illustrerte denne dragen (Fig. 4). Hans rekonstruksjon var populær og ble gravert inn på kartet til Seuter av Sveits så seint som i 1730. Den mest kjente illustrasjonen er en klassisk drage med to bein, hesteaktig hode og flaggermusvinger. Her er hodet en ledetråd som fører til en annen berømt dragehistorie. Funnet av et dragehode i 1353 nordøst for Klagenfurt i Østerrike skapte sensasjon i samti-

Fig. 4. Flygende drage fra Pilatus fjellet ved Luserne i Sveits (Kircher 1682, bind 2; s. 91).

den. Hodet er fortsatt bevart i Kärtner Landesmuseum og er en godt bevart skalle av et ullhåret neshorn. Dragen fra 1619 har også den avlange formen typisk for neshorn. Kanskje Kircher brukte dragen i Klagenfurt som modell? Faktisk er det en illustrasjon til i Mundus subterraneus av dragen, eller her faktisk to drager. Den ene som står på fjellet har fire ben, mens den flygende har ingen, forvirringen er total!

Basilisker

Basilisker er en annen type fantasidyr som er utbredt i europeisk folketro. Kircher avbilder en som skulle vært utstilt i en hage i Firenze «- født fra en gjæring av forskjellige typer sæd» (Fig. 5a). Basilisker ble sett på som en blanding av hane og slange med et dødelig blick og giftig pust. Dette er jo som å se de små rovdinosaurne funnet i Tyskland, Italia og Frankrike de siste hundre årene, kan det være at også basiliskenes form også stammer fra fossilfunn (Fig. 5b)?

Kjemper

Fortellinger om kjemper er det mange av i Mundus subterraneus. Kircher gir en mengde eksempler på knokler av gigantiske dimensjoner. En

Fig 5. A. Basilisk (Kircher 1682, bind 2; s. 93).

Fig 5B. En liten rovdinosaur fra Tyskland (Wagner 1861).

slående illustrasjon i andre del av boken gir et inntrykk av de enorme proporsjonene på enkelte av kjempene (Fig. 6). Homo Ordinarius -det vanlige menneske er nesten ikke synlig ved siden av kjempen beskrevet av Boccaccio etter et funn på Sicilia i 1401. Kjempen ble beskrevet som 91 meter høy. Kircher reiste selv til Sicilia blant annet for å se på disse knoklene. Han betvilte ikke at knoklene stammet fra et gigantisk menneske, men reduserte størrelsen til 9 meter. Goliat er nesten en dverg i forhold til Boccaccios kjempe der han står på høyre side av det vanlige mennesket. De fleste fortellingene om kjempemessige menneskeknokler fra Europa dreier seg om mammut. En mammutjeksell fra Valence i Frankrike knyttes til St. Kristoffer, det gjør også en elefantvirvel i München. Kykloperne i Homers Iliaden og Odysseen er enøyde kjemper. På Sicilia er det funnet mange skaller av dvergelefanter, disse ser ut som enøyde kjempehoder. Øyet på kykloperen er egentlig åpningen for snabelen.

I dag kun i marerittene

Illustrasjoner av drager og kjemper kan i mange tilfeller tillegges tidlige forsøk på å rekonstruere levende skapninger fra fossiler. I dag er sagn om drager erstattet med Jurassic Park og Lillefot og vennene hans. Historier om dinosaurer fyller i dag mange barns drømmer og ikke minst mareritt, slik drager og troll har gjort i uminnelige tider. Athanasius Kirchers samling av fossiler, mineraler og alle slags rariteter ble en av

grunnstenene i Vatikanets naturhistoriske samlinger.

Referanser

Kircher, A. 1664-5. *Mundus subterraneus*, in XII libris digestus; quo divinum subterrestris mundi opificium, mira ergasteriorum naturae in eo distributio ... , universae denique Naturae majestas & divitiae ... exponuntur. Amsterdam, J. Janssonius & E. Weyerstraten., 12 lvs, 346, (6); 5 lvs, 487, (9) p.

Kircher, A. 1682. *D'Onder-Aardse Weereld*. Nederlandsk oversettelse og utvidelse av Kircher 1664-5.

Fig. 6. Rekonstruksjon av kjemper (Kircher 1682, bind 2; s. 53).

ASAK ART

SØNDRE ASAK, 1923 SØRUM. TLF. 63820492.
VELKOMMEN TIL «STEINHUSET»

Til deg som er «steingal.» Du er velkommen til et fantastisk «Steinhus», en av Norges største steinbutikker. Vi har et meget stort utvalg i mineraler, healingsteiner og smykker av egen design. Vi har også trommelstein, krystaller, spisser og gaveartikler.

Vi har Norges største utvalg i slepne edelstener. Kom og besøk oss!
Messepriser har vi hele året.

Vi holder til 25 km fra Oslo nord bygrense. Ring for nærmere info.
Åpningstider: Torsdag og fredag 11-18. Lørdag 11-16.

NORSK STEINSENTER

STRANDGATEN, 4950 RISØR. TLF. 37 15 00 96 FAX. 37 15 20 22

SMYKKEFATNINGER EKTE
OG UEKTE
CABOCHONER OG TROMLET
STEIN I MANGE TYPER OG
STØRRELSER
FERDIGE SMYKKER
GAVEARTIKLER
KLEBERSTEINSARTIKLER
ETC, ETC.
ENGROS

VI SENDER
OVER HELE LANDET

STEINSLIPERUTSTYR
GEOLOGIVERKTØY
UV-LAMPER
FOLDESKER
VERKTØY
RÅSTEIN
BØKER
TROMLEMASKINER
ETC, ETC,
DETALJ

JAKTEN PÅ DEN SVARTA KRISTALLEN.

Av Thorleif Ewensson

Berättelsen om hur fyndet av den svarta kristallen upptäcktes, är historien om ett ungt pars otroligt tuffa arbete över en tidsrymd av ett par år.

Det är historien om ålande, grävande, lyftande och krypande i blöta, vattenfyllda

lerhål, det är historien om Janne och Marita.

Den kunde vara en beskrivning av något fynd i Alaska under guldruschens dagar, men är ifrån Sörli i Norge i våra dagar. Kristallberget i Berglia detta fantastiska bergkristallberg.

Det var på midsommaraftonen för ett år sedan som Janne undersökte en liten spricka som låg horisontellt med marken, bredden på sprickan var ca 4 dm, öppningen i höjdled ca 2 dm.

Hålet var vattenfyllt, men med ficklampan hjälp och liggande på mage såg han en syn som han aldrig kommer att glömma.

En halvmeter in i grottan kastade stora svarta kristaller gnistrande reflexer i ficklampan ljusfinger. Nu återstod bara att gräva och det arbetet tog hela sommaren och många resor från Falun. Så i år sommaren 2000 hade de öppnat upp hålet som gick brant nedåt och fyllt med seg blålera, som otaliga hinkar lyfte upp till marknivå.

Skördetiden var inne, fantastiska stuffer låg lösa i grottan som nu var fyra fem meter djup. De låg inbäddade i den seiga leran och de var därför helt intakta och av en otroligt fin kvalitet. Kristaller på över 10 cm kolsvarta såg dagens ljus, ett makalöst fynd.

Så i augusti i år kommer ett telefonsamtal

ifrån Sörli. Det är Janne som ringer, är jag ledig och i så fall kan jag komma upp till dom och ta med en pulka, de har gjort ett storfynd, men de behöver hjälp att ta fram stuffen till vägen.

Jag åkte omedelbart hade en veckas semester kvar, så kom jag sent på natten efter 60 mils körning fram till hytta som de hyrde av markägaren, den trevlige och sympatiska viltspåraren Arne Jostein Devik på kristallfjällets slutning.

Efter en orolig sömn var vi tidigt iväg påföljande morgon, släpande pulkan efter oss över regntunga myrar. Janne och Marita hade haft mindre stuffer liggande på bordet när vi kom dit på kvällen, så lite förberedd var jag, men detta överträffade mina vildaste förväntningar.

Utanför hålet liggande på myren låg den största stuff jag någonsin sett, över en meter lång ca 60 cm bred och nästan lika tjock låg denna svartglänsande koloss, fullständigt översållad med kristaller hundratals nej tusentals i olika länder. Små och stora s.k. rosor, långa tjocka svarta, en del grå i ett myller av aldrig skådat slag.

Vikten måste ha varit en bra bit över 120 kg, och detta fantastiska hade jag förmånen att få vara med om. Genom ett idogt och försiktigt

arbete hade de två spelat upp stuffen ur det djupa hålet, nu låg hon där alla rökkvartsars drottning tungt på den mjuka myren, kastande små ljusblixtar i solen som hade lyckats kämpa sig upp över det snöklädda fjället i väster. Det var en magisk stämning då vi tysta beundrade den stora vackra damen.

Sen var det hårt arbete som återstod, med stor försiktighet drog vi fram stuffen på pulkan, över en myr som gjorde allt som stod i dess makt för att suga fast den. Det tog timmar av svettigt dragande innan hon tronade på en bädd av liggunderlag och gamla mattor i Jannes och Maritas WW-buss.

Jag fick sen förmånen att själv krypa ner i det sagolika hålet och fann även jag fantastiska stuffer, en del morionkristaller som måste anses som unika och med en sagolik kvalite.

Nere i grottan såg jag flera sidogångar, som långa rör med svarta kristaller, dessa är dock bergfast så vi kan bara hoppas att de får sitta kvar där de sitter.

Skulle man ge sig på dem så slår man bara

sönder mer än man får ut, då är det bättre att berget får behålla den skatten intakt för att beundras av de besökare som kommer dit.

Området med bergskritaller är stort, det finns mycket fina kristaller att hitta, klara små men även större både stuffer och enstaka med framförallt klara toppar. Vi har också funnit vad vi kallar fiskfjällskristaller, belagda sidor och klara toppar.

För att hitta hit åker man till Östersund därifrån till Krokomben och följer fiskevägen till Valsjöbyn. Därifrån till Jule ett par mil från gränsen, där finns det möjlighet att få rum i oktaven en stor övernattningshytte med flera små lägenhetsliknande rum med dusch och kokplattor för 150 kronor natten. För att leta på Tjalfjället som ligger i Berglia ca 15 km från Jule måste man kontakta markägaren Arne Jostein Devik som för 100 kronor/dag låter dig leta, han kan även vara behjälplig med logi i Jule.

Telefon till Arne Jostein Devik är 0047-74337825.

Det går bra att hälsa från mig.

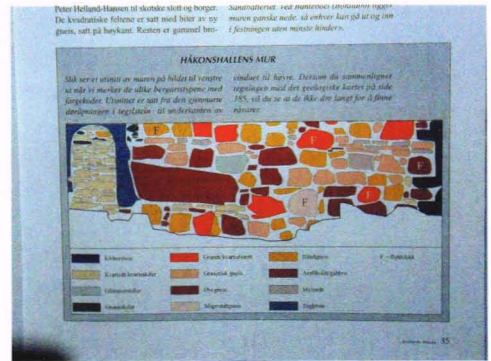
BOK- OG MEDIASPEILET

Et praktverk

Knapt noen by i Norge er så godt beskrevet, bejublet og besunget i bokform som Bergen. Mye av litteraturen står de selv for, de vil gjerne ha det "riktig". Knapt en side ved Bergensk gjøren og laden har gått klar. Til nå, - for nå er de her igjææn.

På steintrappa til Sandvikskirken.

Et annerledes gologisk kart.

Og det er stein det gjelder denne gang, stein i Bergen: "Steinbyen Bergen."

Her er alle sider ved bruk, egenskaper, historie ved steinen belyst. Gater og uteanlegg, bygninger, og steinbrudd har fått sitt. Alt godt og lettfattelig framstilt med en mengde fremragende fotografier, skisser og kart. Boka er i stort format, noe som gjør den til en riktig "coffetable" bok. God å hvile blikk og sinn i,

forts. s.30

For samlere!

Sliperiet i Stavanger starter torsdag 15. februar salg av deler fra en større privat samling. Dette er mikro- og større stuffer fra inn og utland. En del er sjeldne og enestående. Bør sees!

Salget vil vare fram til og med søndag 25. februar.

Alle dager kl 1000 – 1700. Ellers etter avtale.

Dette kommer i tillegg til vårt ordinære utvalg av stuffer for samlere, steinsmykker osv.

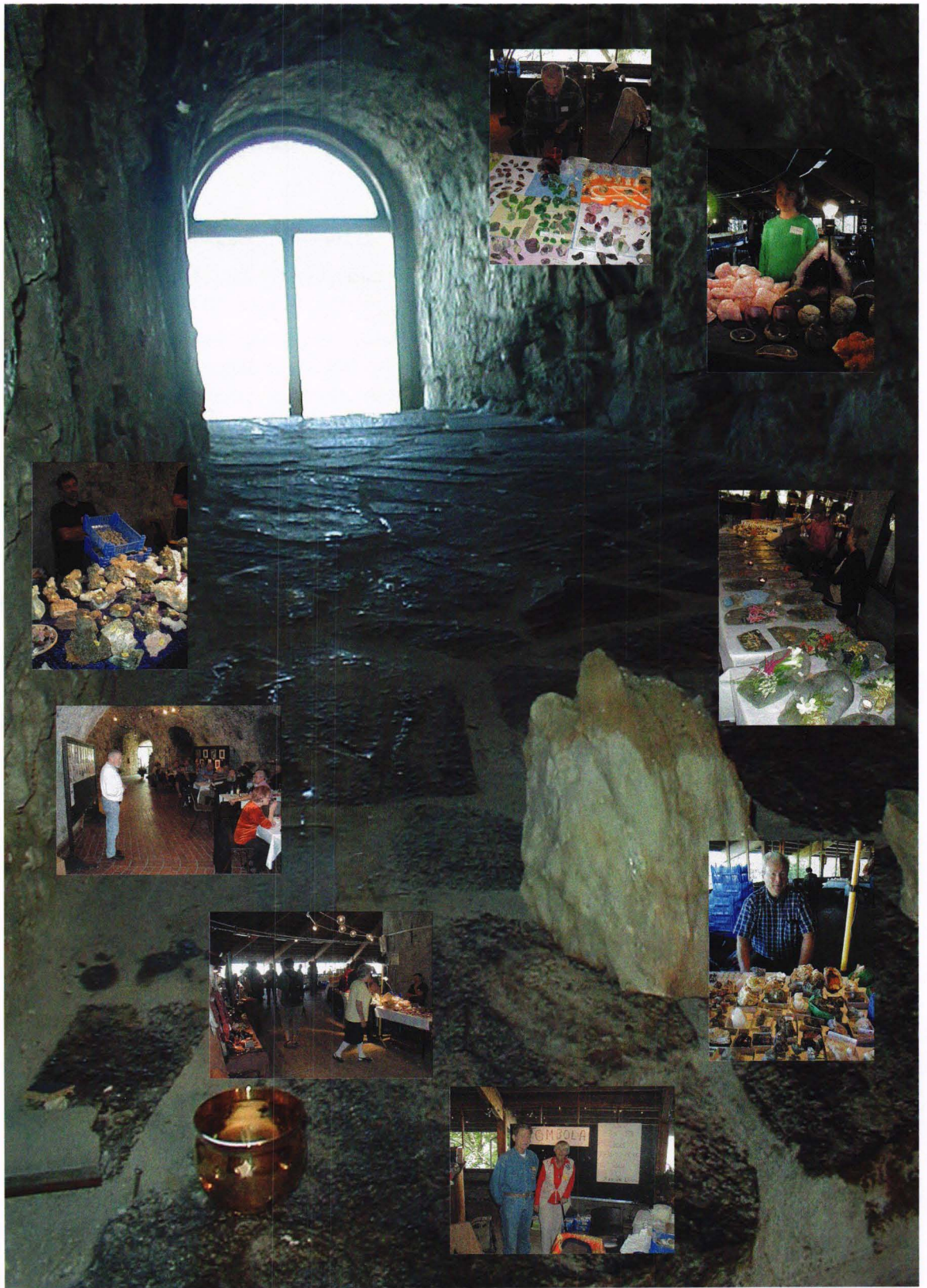
Velkommen!

Sliperiet

Steinkargata 22

Stavanger

51 58 54 77

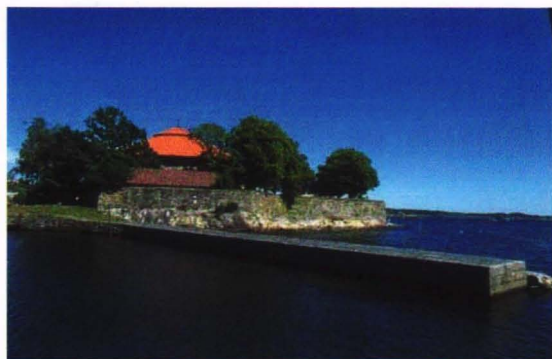
Stein og mineralmesse i Kristiansand

Tekst og foto Olav Revheim

Den 26. og 27. august i år arrangerte Sørlandets Geologiforening avd. Kristiansand Stein og Mineralmesse i Christianholms festning midt i byen. Det er første gang Sørlandets Geologiforening holder et slikt arrangement, og det var en ny opplevelse for alle oss i arrangementskomiteen. Undertegnede, i likhet med et par andre som arrangerte hadde aldri engang vært på steinmesse før vi begynte å planlegge arrangementet. Vi visste ikke helt hva vi gikk til, men pågangsmotet var det ingenting å si på.

For min egen del gikk arrangementet over all forventning. Arrangementsmessig var det ikke mange ting å sette fingeren på. Det var også spennende å se all den flotte steinen, og alt det kreative mennesker kan lage av stein. Ikke minst, å få treffe noen av alle de trivelige menneskene som samler stein i dette landet.

Når det er sagt kunne vi ønsket oss at noen flere trivelige mennesker hadde stukket innom. Publikumsbesøket på ca. 500 stykker totalt var noe

Festningen sett utenfra

tilbake for hva vi hadde håpet på, men takket være stor dugnadsinnsats, nøkternt budsjett og kommunal støtte ble ikke økonomien så verst totalt sett. Vi har allerede noen ideer for hvordan vi skal få bedret markedsføringen til neste år

Men stort sett gikk det meste greitt, tror jeg. Noe billedmontasjen forhåpentlig viser.

Til slutt vil vi i Sørlandets Geologiforening avd. Kristiansand vil gjerne takke samtlige utstillere og besøkende for at de kom og samtlige medlemmer for dugnadsinnsatsen. Vi håper at så mange som mulig av dere kommer igjen neste år, for dette gav mersmak for oss.

Bilder øverst og ca. med klokka:

De kanskje flotteste stoffene hadde Nikolaj Makkalov fra Russland. Smaragd, Dioptas Beryll, Bromelitt og annet flott hadde han å by på.

Steinselgere finnes i alle aldre og fasonger. Den yngste sto bak disken til Steinhaugen fra Moss.

Selgerene kunne by på mye mer enn stuffer og smykker. Her vises Edda Morks kreasjoner i Stein og skinn, samt Ninni Støleviks malte skifer heller. I tillegg ble det solgt mosaikkbilder, malerier, trollfigurer og annet.

To av foreningens ivrigste og dyktigste medlemmer, Formann Elisabeth Gjertsen og Einar Mykland styrte tombola og foreningens informasjonsstand.

Lokalene i Christiansholm festning er ypperlige for alle slags messer. Her fra rotunden i andre etasje, der messen ble arrangert.

I første etasje var det kantine og festlokale. Her takker Svein Haugen for maten på lørdagskvelden.

Flere selgere tilbød smykker, blant andre Smykkeforum hadde mange lekre smykker. Ivar Gautested stilte med fasett slipte steiner fra egen produksjon. Slett ikke ueffent!

Mange lokale steinsamlere hadde ryddet i garasjer og kjellere, og hadde mange bra lokale stuffer å vise fram. Arild Omestads beryller er etterhvert godt kjent, men både Ivar Drange, Harald Larsen og flere andre hadde mye flott å by på.

Weisswurst, Diamanter og Kvaksalveri- München 2000

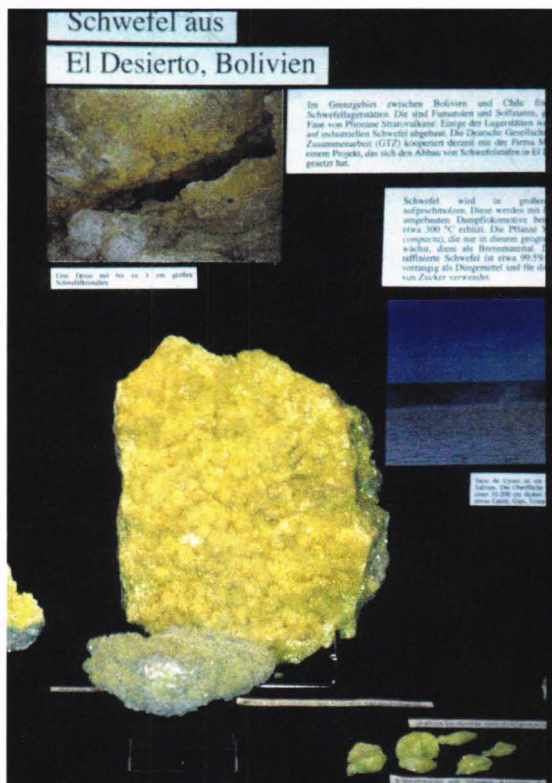
Tekst og foto af Claus Hedegaard

Efteråret er en herlig tid, farverne spiller vidunderligt i grønt og brunt, vi plukker æbler og samler kastanjer, tager til Oktoberfest og Mineralientage i München. Skæbnens nådige spil fik i år de sidste to til at støde op til hinanden - det gav

3 cm Anatas krystal pa ca. 10 cm matric fra Valdres - eller skal vi efterhanden sige "Valdres"? (Jeg tror vi sier Dyrfonni Hardangervidda jeg Claus, red anm.) - sammen med en flot Smaragd krystal fra Cosquez, Columbia. Udstillet i en samlermontre af Marcus Budil.

naturlige problemer med at finde hotel men til- lod også at nyde et bredt spektrum af naturens gaver. Som mineralsamler tager man til München i efteråret for at besøge Mineralientage, men der er ingen grund til at fornægte sig bordets glæder. Det rige udvalg af kvalitetsøl er velkendt, men det bayerske køkken med vægt på vildt er en kærkommen forandring. De lokale er begejstrede for Weisswurst, en kogt blegfiset pølse, som fortrinsvis indtages til morgenmad. Jeg er ikke meget for at spise døde dyr til morgenmad, men derudover er de glimrende - især med

En samlermontre med svovl fra El Desierto, Cerro Picoloro, Provincia Daniel Campos, Departamento de Potosi, Bolivia (se et senere nummer af STEIN).

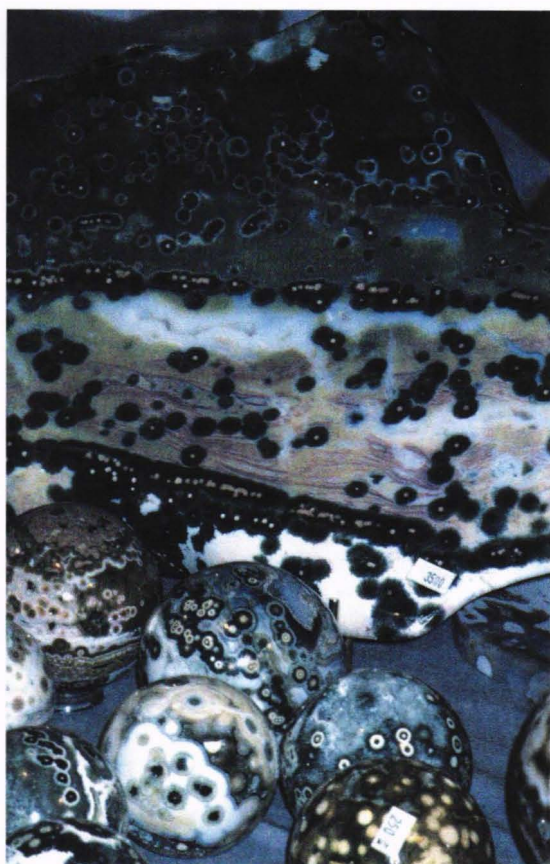

En af messens virkelige nyheder: gennemsigtige Phlogopit krystaller i hvid marmor fra Jagdalek, Afghanistan, udstillet af Francois Lietard.

følgeskab af den fyldige, ufiltrerede hvedeøl, "Hefe Weizen". Som en velkendt yngre dansk mineralogi-studerende bemærkede, «det lønner sig ikke at drikke kaffe - det er dyrere end øl.» Det har han jo ret i.

Formålet var trods alt at se på sten og der var meget at kigge på, men lad os tage et par gode rygter og almene betragtninger først.

Fra og med næste år trækker messens arrangør, Johannes Keilmann, sig tilbage. Det vil sige, det gør han ikke rigtigt, men han overdrager biksen til sønnen og vil selv kun rejse og tage sig af kundepleje i udlandet. Det bliver spændende at se, hvad det udvikler sig til og hvad sønnen gør

De kalder den allesammen "Jaspis" og jeg ved ikke, hvad det er, men Jaspis er det ikke! Sjov Kvarts-sten med indeslutninger af kugler af farvet Kvarts fra Madagascar. Disse stykker udstillet af Gilbert Gauthier.

for at udvikle messen. Messer er et vigtigt element i mineral- og fossilsamler miljøet; det er der, vi tager hen, mødes, snakker og selvsagt køber og bytter sten. Netop store messer som München Mineralientage har karakter af at være institutioner og det er ikke ligegyldigt, hvordan de udvikler sig.

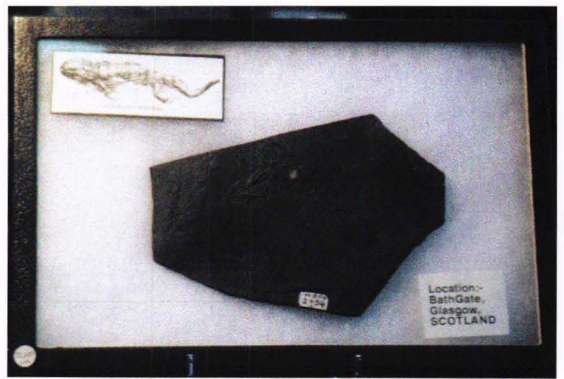
Messen i år var udmærket. Nogle handlere klagede sig, andre jublede. Der var både fine ting og skrammel; noget nyt og absolut nok til at vedligeholde interessen. Jeg har observeret en interessant tendens de seneste år, men München 2000 giver mig modet og optimismen til at ytre

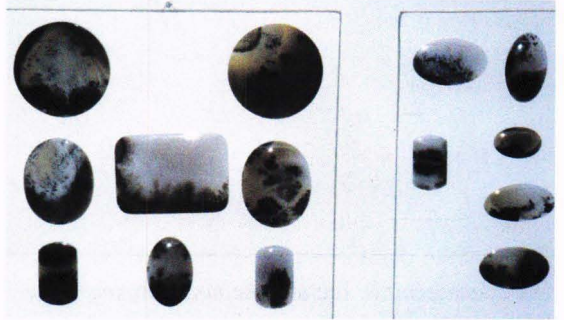
Stort stykke Guld fra Californien, udstillet af Gebruder Henn. "Preis auf Anfrage" - du behøver ikke spørge, hvis du er nødt til at spørge.

den offentligt: Sjældne mineraler er ved at blive "in" igen og det glæder mig meget som systematisk samler. Andre husker sikkert også de tidlige 1980'ere, hvor adskillige især tyske handleure udbød bogstaveligt talt hundreder og nogle gange tusinder af forskellige arter, ofte blot som micromounts eller sågar pulver i kapsler. Priserne var ofte høje og identifikationerne ... optimistiske? ... men der var meget at se på og meget at få. Markedet brød sammen omkring 1988 og de fleste handleure havde drejet nøglen om eller lagt om til brasiliansk Amethyst i 1990.

Det er ikke så galt - endnu! - men nu er der flere handleure, som hver især har et omfattende udvalg af sjældne og usædvanlige mineraler. Indtil nu tilbyder flere af dem også mineraler i anstændig størrelse og flere er meget aktive felt-samlere. Det giver et stort udvalg af interessante mineraler og som kunde er man ofte relativt tæt på kilden. Vi forbigår i tavshed, at identifikationerne også i dag sommetider er optimistiske.

Vel messens interessanteste fossil - en temnospondyl padde (*Balanopterion woodi*) fra nedre Kultid. Ca. 16 cm lang, fundet i Bathgate nær Glasgow, Scotland og bragt til messen af Trevor George.

Fine cabochoner af Mosagat fra Kazakhstan.

Den store glædelige nyhed er, at Tsumeb genåbner! Ikke nok med at Tsumeb genåbner, men minen drives med henblik på at udvinde samlerstykker. Den britisk mineralhandler Ian Bruce har dannet et selskab, som har identificeret nye malmreserver såvel som store druserum i den øverste oxidationszone. De begyndte at pumpe i August 2000 og vil i begyndelsen af det nye år have tømt minen for vand. Det er for tidligt at spå om, hvad der kommer ud af projektet, men det er værd at hæfte sig ved, de går specifikt efter mineraler til samlere (jo, de bryder selv sagt også malmen og det skal nok vise sig at blive det økonomisk bærende i projektet). Det betyder, der vil blive taget bedre vare på stykkerne end tidligere og de skal ikke smugles ud af minen. Det er et meget kostbart projekt og gode

stykker vil selvsagt være utroligt kostbare, men ... oplægget tillader ihvertfald, at der også be-
vares mindre kostbare stykker. Der er et håb om,
at vi vil se meget af den Calcit, Malakit, Duftit
o.s.v., som tidligere endte i smelteværket.

Jeg så for første gang meget flot, lysegrøn Py-
romorphit fra Nanjing i Kina, stykker op til 20
cm med tætte aggregater af slanke, let tønde-
formede krystaller til 2 cm og med en kraftig
lysegrøn farve. De første dukkede efter sigende
op på messen i Ste. Marie-aux-Mines og der var
mange i Denver, men jeg var ingen af stederne.
Materialet udmærker sig ved at være rigeligt og
det er muligt at få mindre stykker til mindre end
hundrede kroner [det er selvsagt også for meget,
men alligevel]. Efter min mening er det den flot-
teste Pyromorphit, der har været på markedet i
mange år; på de bedre stykker minder aggregat-
formen om klassisk materiale fra Bad Ems, tæt
sammenvoksede, let radierende krystaller, som
har høj glans men ofte lidt utydelig form i ende-
erne. Farven på Pyromorphit er for det meste
brun, medens stykkerne fra Nanjing er kraftigt
lysegrønne og ikke ulig noget af de, vi kender
fra Cumberland. De største stykker, jeg så, var
omkring 30 cm og ofte rigt dækket af krystaller,
men kun relativt få stykker er ubeskadigede.

Prøv at huske: hvornår har du sidst set gode glim-
mer krystaller ? Altså sådan rigtigt gode, ikke
bare et hjørne af en tavle, som stikker ud af
matrix, men et stykke med skarpe kanter og ter-
minering ? Nej, vel ? Enkelte handlere havde
virkeligt flotte stykker af hvid marmor med 1-3
cm kastaniebrune, gennemsigtige Phlogopit kry-
staller fra Jagdalak (Sorobi, Kopica, Afghanis-
tan). Derfra kommer de velkendte Rubin kry-
staller og endelig har nogen fået den geniale idŽ
at tage noget andet med.

Sidst jeg var i Namibia hørte jeg om et fantas-
tisk fund af Aquamarin og sort Turmalin fra
«Erongobjergene» (det vil sige fundet nær Ku-
busis nord for Karibib), som lige præcis smut-
tede væk under min næse få dage før, jeg an-
kom. Den slags sårer min begærlige forfænge-
lighed, men der var da en del stykker at se i

München, selvom de bedste allerede ligger i
amerikanske samlinger. De bedste Aquamariner
- som jeg altså ikke så i München - har en meget
intens blå farve, medens de «normale» - som altså
heller ikke er ringe! - har en mere sædvanlig him-
melblå Aquamarin farve. På sin vis, synes jeg
de sorte Turmaliner er mere spændende. Kry-
stallerne kommer fra åbne druserum og en del er
flot udviklede med mere eller mindre blanke flad-
er, men de fleste er delvist opløste og har silke-
glans. Mange er opløste i et regulært mønster,
så de efterlader en aflang «Mercedes Stjerne»,
hvad der antyder kraftige vækstsektorer i kry-
stallerne, men det er der endnu ingen, der har
undersøgt.

Der var for nylig gjort et godt fund af Erythrin i
Bou Azzer (Marokko) og flere handlere havde
både mange og store stykker, enkelte med kry-
staller over 1 cm lange. Det er altid svært at af-
gøre, hvor meget af det virkeligt gode materiale,
der står fremme (det gør det sjældent!), men her
var nok til at fylde godt i mange samlinger.

Nyt og spændende var også mineraler fra Iran
på Mikon's stand. Der var de velkendte Auri-
pigment krystaller, nogle spændende pseudo-
morfoser af guderne-må-vide-hvad efter Mime-
tit såvel som uomdannet Mimetit, men bedst af
alt var givet tæt sammenvoksede krystaller af
Cerussit fra Nakhalak, som fandtes i alt fra be-
kvemme små kabinetstykker til over 30 cm ma-
trix, tæt overvokset af komplekse tavleformede
krystaller, sammenvoksede til tvillinger.

Der var et nyt stort fund af Cavansit i Chavan
Quarry (Wagholi, 20 km øst for Pune (Poonah),
Indien) i Juni 200 og materialet dukkede op i
München. Bemærk, at der er fire forskellige gru-
ber med Cavansit omkring Wagholi og materia-
let er ikke helt ens. Chavan er den eneste grube,
der er i drift i øjeblikket og materialet derfra
synes en smule mere mættet i den blå farve og
måske lidt mindre grønligt end stykker fra Dhoot
Quarry, hvorfra det meste og oprindelige indis-
ke materiale er kommet fra. Krystalaggregaterne
fra Chavan er ofte lidt mere åbne end fra
Dhoot og bliver op til et par centimeter i diame-
ter.

En gammel ven - Fizelyit fra Herja (Rumænien) - dukkede op igen. Sulfider er altid velkomne og jeg er stadig ked af, jeg ikke købte et virkeligt godt stykke i sin tid, men nu var der pludseligt et «nyt fund». Krystallerne er tavleformede og optræder typisk i neg og er som regel støvede, grå og frem for alt kommer de som gode håndstykker.

For mig er særudstillingerne og udstillinger fra privatsamlinger en væsentlig grund til at tage til stenmesse. Der ser man stykker, der ellers er «gemt væk» eller man ser dem i nye sammenhænge. □rets særudstilling var «Diamanter» og der var selvsagt den obligatoriske bunke kopier af store og kendte diamanter og der var også et par ganske hæderlige smykker. Det sjoveste var nu de naturlige diamanter, ofte i kimberlit, fra forskellige museer. Både Naturhistorisches Museum (Wien) og Natural History Museum (London) havde helt hæderlige stykker - derved forstås håndstykker af kimberlit med Diamanter, store nok til at kunne ses tværs over et spisebord - og det tilmed fra adskillige lokaliteter ... velbestemte lokaliteter, ikke bare «Sydafrika». Jo, sådan skal det gøres. Mine notater fra særudstillingen lader en del tilbage at ønske (en side blev væk!), så jeg mangler et par detaljer, men en eller anden havde bragt en samling slebne, farvede diamanter - vel en halvanden hundrede stykker med god farvemætning og flotte toner i blå, gul, violet, rosa o.s.v. Det er jo interessant at se, når man til stadighed bliver indoktrineret med at diamanter skal være hvide. Et af museerne i München udstillede den såkaldte Kšnig Ludwig Diamant, samlet i Kimberley (Sydafrika) i juli 1871 af Fleetwood Ransthorpe og senere indkøbt af den bayeriske konge Ludvig for dennes «privatmidler». Ludvig er stadig meget elsket og beundret i Bayern, men må vel karakteriseres som excentrisk. Som en turist-brochure udtrykker det, byggede han «alt det turisterne render rundt og ser på i dag og som fik Bayern til at bankerot.» Især til det sidste fik han nu velvillig assistance af andre familiemedlemmer og rådgivere.

Til en af messens samler-montre, hvor samlere kan udstille deres egne stykker, som vel at mærke udtrykkeligt ikke er til salg, havde jeg selv medbragt en særudstilling af Svovl fra El Desierto (Cerro Picoloro, Provincia Daniel Campos, Departamento de Potosi, Bolivia), som der berettes om i et senere nummer af Stein. En af naboerne i en anden montre havde ganske fine ting med, som vel må have i det mindste en romantisk norsk interesse. Marcus Budil udstillede et meget flot stykke Trådsølv, omend fra Freiberg. Dette materiale stammer fra et «nyt fund» (som formentlig er gjort for mange år siden) og har været genstand for en del polemik i tyske mineralblade. Der har været påstande om, at stykkerne var kunstige, men det synes tilbagevist ved flere analyser. Marcus viste også en flot 3 cm Anatas krystal på ca. 10 cm matrix fra Valdres - eller skal vi efterhånden sige «Valdres»? - som ville pynte svært i de fleste samlinger.

Jeg kunne ikke dy mig for at kigge lidt på døde dyr, da jeg nu var der og de fleste faldt vel for det store dino-skelet (afstøbning) fra Dinosaur museet i Aathal, men messens interessanteste fossil var givet en temnospondyl padde (*Balanopteron woodi*) fra nedre Kultid. Den er ca. 16 cm lang og fundet i Bathgate nær Glasgow, Scotland. Der var også en interessant samling heterostrophe ammonitter fra Japan [ja, de japanske handlere tager rent faktisk materiale med herover, de kommer ikke bare for at købe]. Jeg kiggede også lidt på marokkanske Stromatolitter (fossile kalkalger), som kommer som rimelige skuestykker (30-80 cm) med flotte faconer og ikke bare sammenvokset til bjergart.

Mineral- og fossilsamlere udtaler sig ofte meget klart og lidet flatterende om smykker, slebne sten og tilsvarende «skrammel.» Det er en fordel, messen dækker flere interesseområder og får en bedre økonomi, selvom materialet ikke interesserer mig, så længe det ikke står i vejen for noget, jeg gerne vil se. Man må give München messens arrangør, Johannes Keilmann, ros for

at angribe spørgsmålet fra en positiv synsvinkel, når der nu skal være stenskændere på messen. Der er et pænt stort hjørne i den ene hal, som kun rummer smykkedesignere, juvelerer og lignende; de har altså ikke skrammel med, men ofte ganske ambitiøst design og spændende individuelle sten. Det er ikke en censureret udstilling, men tydeligvis ikke hvemsomhelst kan udstille. Derved får de, der er interesserede i slebne sten og smykker også en kvalitetsoplevelse. Forskellige steder på messen så jeg en sten fra det nordøstlige Madagaskar, de allesammen kalder «Jaspis» og jeg ved ikke, hvad det er, men Jaspis er det ikke! Jeg så også et kreativt forslag, at det er «Turmalinkvarts», men det er også forkert. Det er en sjov, finkornet Kvarts/Chalcedon med indeslutninger af kugler af farvet Kvarts. Kuglerne består af radiære aggregater af Kvartskrystaller, delvist omsluttet af Chlorit eller andet. En italiensk handler havde fine cabochoner af Mosagat, fundet «500 km fra Alma Ata i Kazakhstan» og for DEM 200 ville han også vise mig lokaliteten på et kort! Tak. Hvis jeg endelig skal brokke mig må det være over «healing standene,» hvor man fra forskellig filosofisk baggrund og på varierende abstraktionsniveau kan blive «rådgivet» om eller «helbredt» for allehånde erkendte, uerkendte eller sågar postulerede tilstande, fænomener eller lidelser. Jeg har intet mod, folk tror på nisser og trolde - som orthodox liberal anser jeg netop d'Zt for at være et umisteligt privilegium - og jeg har heller intet imod, folk giver udtryk for deres tro. Men jeg har i allerhøjeste grad noget imod postulerede helbredende egenskaber, som bruges til at vildlede almuen - mod honorar, forstås. Jeg har så meget desto mere imod det, når der er tale om relativt simple sammenhænge («gå med den sten i lommen og du er beskyttet mod ...»), som meget enkelt kan testes og som netop ikke dokumenteres ordentligt. Det er udnytte de godtroende, de syge og de søgende. Så er der altså mere stil over at stjæle slik fra småbørn. Arrangøren kan selvsagt ikke klandres for enkelte udstilleres manglende integritet, ligesom han ikke kan drages til ansvar for at ethvert styk-

Det kan man jo også som stenforening - have en aktiv ungdomsgruppe, som tager på tur, samler sten, går på messe, taler med folk, hygger sig og alt det der.

Et pragtstykke på over 30 cm med tæt sammenvoksede krystaller af Cerussit fra Nakhalak, Iran, udstillet af Mikon.

ke Metatorbernit virkeligt er Metatorbernit og ikke Torbernit. Der er heller ikke tale om et specielt München fænomen, men her har jeg altså senest mødt det. Som andre i branchen, stiller arrangøren i München dog relativt hårde etiske krav til både mineralhandlere (ikke bruge farvede lamper på standen), fossilhandlere (angiv tydeligt, hvis stykker er repareret) og smykkehandlere (lødighedsstempler på ædelmetal), så det ville være naturligt om det var et alment krav, at der er overensstemmelse mellem et produkts postulerede egenskaber og de faktiske egenskaber. Hvorfor må jeg ikke sælge messing for at være guld, når jeg må sælge en sten som kur migræne?

Mineral 2000

Mässa i Malmberget

Text och foto
Lennart Thorin

Efter mer än två års förberedelser var det äntligen dags för Mineral 2000, en begivenhet efterlängtat av många amatörgeologer från hela Norden och även av samlare från övriga Europa. Mässan pågick under tiden 7-13 augusti och avhölls i sporthallen i centrum av Malmberget. Arrangörerna hade anordnat ett synnerligen fylligt program som förutom själva mineralmässan omfattade vetenskapliga och publika symposier, utflykter och exkursioner till gruvorna i Malmberget och Aitik jämte publikdragande evenemang som dans till Vikingarnas och Lotta Engbergs orkestrar m m. Vidare förekom tävlingar i guldvaskning som hos många väckte stort intresse. Jämsides härmed hade arrangerats dels en jättelik klassfest som samlade omkring 2500 deltagare dels ett Barnens Dag som likaledes samlade många deltagare.

De olika arrangemangen blev mycket omskrivna i lokalpressen men mineralmässan behandlades utförligt bara i Norrbottenskuriren. Från världspressen deltog dock bara STEINs utsände. Jag kommer huvudsakligen att ägna mig åt mineralmässan

och kommer därför att lämna övriga arrangemang åt sidan.

Mässan invigdes den 7 augusti av statsrådet Mona Sahlin som i invigningstalet nämnde att "Mineraltillgångarna i området är av stor betydelse inte bara för Sverige utan för hela världen och har förutsättningar att förbli så många år framöver." Efter invigningen följde några dagar med vetenskapliga symposier. Därefter följde en rad populärvetenskapliga föredrag som inleddes av Jan Olov Nyström med: "De lappländska apatitjärnmalmernas mineralogi och bildning" Peter Johansson från Geologiska Forskningscentralen i Rovaniemi höll sedan ett föredrag om "Nya guldkartan, geologisk friluftskarta över Ivalo- älv-Saariselkäområdet i Norra Finland". Jan-Ola Larsson talade om "Diamantprospektering i Norden" och Lis-Mari Hjortfors om "Nautanen, ett gruvsamhälle kring sekelskiftet 1900". Arne Sundberg från SGU höll en föreläsning om "Organiserad mineraljakt i Sverige", Anders Holmqvist talade om "Varuträskmineral" och symposiedagarna

(som pågick tisdag –fredag) avslutades med Erik Jonssons föredrag om ”Långbans mineralparageneser ur ett genetiskt perspektiv”

Mineralmässan omfattade ett 50-tal utställare. Tyvärr uteblev några ryssar varför en del bord stod tomma. Vederbörande hade betalt bordshyrorna i förskott och det spekulerades i om de fått problem med tullen i Ryssland, ett tyvärr vanligt fenomen för våra ryska vänner. Mer anmärkningsvärt var ändock att det inte fanns en enda finländare trots att vi rörde oss i nordkalotten

Störst intresse tilldrog sig helt naturligt arrangörernas bord med fynd från Malmberget. Här fanns mängder av vackra stuffer med kalcit, stilbit, diopsid och en del annat smått och gott. Dom riktigt spektakulära stufferna med de berömda vingula kalcitkristallerna lyste dock med sin frånvaro. Som bekant dök det för några år sedan upp stellerit från Malmbergsgruvan och av detta material fanns nu ett mindre antal stuffer. Den sista tiden har det även dykt upp ovanligt vackra diopsidkristaller, helt svarta, och av dessa fanns det likaledes ett mindre antal till salu. De ryska utställarna kunde erbjuda en hel del både vackra och sällsynta mineral från Kolahalvön Här kunde man således njuta av sällsynt stora och vackra solar av astrofyllit och stora stuffer med willyamit etc.

Tyvärr var priserna sådana att de avskräckte många tilltänkta köpare. Från norska fyndplatser var det speciellt stora zirkoner och stora välformade granater som tilldrog sig intresse. Andreas Forsberg kunde uppvisa en praktfull stuff med babingtonitkristaller från Grönsjöhöjden och Stefan Landström en unik grupp av de svarta diopsidkristallerna, ett fynd från Malmbergsgruvorna. Själv fäste jag mig även vid en stor och klar bergkristall som Torbjörn Lorin kunde uppvisa. I övrigt var det väl inga mineralogiska nyheter som presenterades på mässan.

Ett synnerligen uppskattat initiativ från arrangörernas sida var att man körde upp några lass från gruvan. Meningen var att alla intresserade amatörgeologer skulle få tillgång till den uppkörda varpen klockan 15,00 på torsdagen. Lasset hade tippats innanför gruvområdet men vägen dit var dock fri. Tyvärr var det några personer som hade det dåliga omdömet att gå dit redan på onsdagskvällen och plocka ut de bästa godbitarna. Bland dessa samvetslösa personer fanns bl a en välkänd/ökänd tysk mineralhandlare. Nåväl, det fanns mycket smått och gott kvar på torsdagen och varphögen såg stundtals ut som en myrstack med ivriga samlare letande och knackande. Högen visade sig innehålla enbart stilbit, stundom med små kalcitkristaller. Stilbiten var dock mycket ren och vacker och ideligen hördes förtjusta utrop när någon fann en vacker stuff.

Arrangörerna hade även ordnat en tävling om bästa svenska, bästa nordiska och bästa utländska ? stuff. Till jury att utse pristagarna utsågs Lennart Närlund, Ingemar Johansson, Dennis Holmberg, Arne Sundberg från SGU och kommunalrådet Märta Palo från Gällivare. Reglerna var att vederbörande själv hade hittat stuffen och att densamma var till salu. Som bästa svenska stuff utsågs en vacker grupp av svarta diopsidkristaller funna av Stefan Landström från Malmberget. Juryns motive-ring löd: ”Helt unik diopsid med hela och stora kristaller. Dramatiskt spännande.” Till bästa nordiska stuff valde juryn en av Gunnar Matthisen från Norge funnen stuff med zirkoner. Här löd motiveringen : ”mycket välbevarade, mörkt rödbruna zirkonkristaller med perfekta ytor. Tillhör de största zirkonkristaller som hittills upphittats i Norden. En tidlös skönhet.” Priset för bästa stuff från utlandet erövrades av Leif Engman från Vålberg med en sagolikt vacker fluoritstuff från England. Här blev motiveringen : ”Ett sällsynt vackert exemplar av fluorit, ett klassiskt mineral med en underbar färg.”

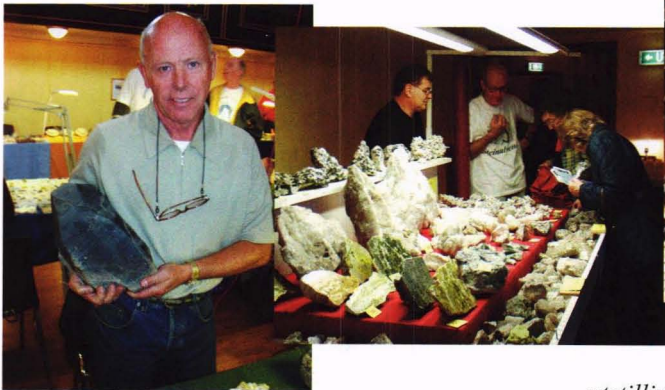
Sammanfattningsvis måste man konstatera att juryn gjorde ett alltigenom gott val, någonting som jag tror de flesta var ense om.

Det skall väl även nämnas att mässan blev en publik succe med 4000 betalande åskådare. Bakom denna framgång ligger givetvis mängder av arbete. Bland dem som dragit det tyngsta lasset skall nämnas projektledaren Antero Ijäs, en arbetsmyra som fanns till hands överallt, samt Kenneth Holmgren och Dennis Holmberg som i mer än två års tid

samlat mineral i gruvan, mineral som nu fanns till salu. Parhästarna Kenneth och Dennis var även de som fixade att det kom upp ett lass med mineral från gruvan. Ett hjärtligt tack till dessa tre och till alla andra som arbetat med mässan. Mässan pågick under tiden 7-13 augusti och var förlagd till sporthallen i centrum av Malmberget. Nu ser vi med spänning fram mot nästa mässa i Malmberget som är planerad till år 2003. Kanske vi då även vågar hoppas att fler utställare infinner sig..

Noen bilder fra Drammensmessa

Foto Trond Lindseth

Fra v. Den største krystallen, best belyste utstilling, fra messehallen.

Til venstre en novemberstemning fra Messeområdet på Eidsfoss.

Mye vann, men til sommeren når det blir messe er det nok vekk, så får vi håpe på en mer normal vinter etterhvert. ghv

Forfattere, fotograf, formgivere og forlag har gjort et fremragende arbeid. Vi slår fast; dette er et svært vellykket kjempeløft. Boken fortjener en stor leserskare blant stein/geologiinteresserte. Så vi sier, la ikke Bergenserne få ha denne boka for seg selv. Du får den i nærmeste bokhendel, en opplagt (jule)gave til steinfolk! Og et eksempel til etterfølgelse for andre byer som gjerne vil være någet?

Tittel: Steinbyen Bergen
Forfattere: Tom Heldal og Øystien J. Jansen
Format: 285 x 215
Antall sider: 200
Illustrasjoner/fotos: nesten på hver side
Utgiver: Nord 4 Bokverksted AS

Boka er utgitt med produksjonsstøtte fra:
Bergen Museum, NGU, Kavlis Almennyttige fond, Rieber & Søn ASA

NY LEDER FOR NAGS : KNUT EDVARD LARSEN

En samtale med Roy Kristiansen

Knut Edvard Larsen (40) har fra august 2000 overtatt den ansvarsfulle oppgave, - etter Hans Vidar Ellingsen - , å være leder for NAGS. Knut har nettopp hjemvendt fra Madagaskar hvor han i de siste årene har bodd og arbeidet som misjonær. Han er utdannet teolog (fra Misjonshøgskolen i Stavanger) og er opptatt av tverrkulturell kommunikasjon og sosialantropologi. Han er bosatt i Sandefjord, gift, og har tre barn, og jobber for tiden som vikarprest. Hans interesse for mineraler starter allerede som 13-14 -åring, og da spesielt mineralene fra nefelin-syenitt-pegmatittene i Langesundsfjorddistriktet. Han har vært medlem av Vestfold Geologiforening siden ca 1974.

Oppholdet på Madagaskar har ikke bare gjort at han har lært språket, kulturen og folket å kjenne, men også gitt ham mulighetene til å bli lokalkjent med noen av de mest berømte mineralforekomstene i verden, - i granitt-pegmatittene Sahatany-dalen og Mt.Ibity området, - midt i ”smørøyet” for mineraler som bityitt, manandonitt, rhodizitt, behieritt, rosa beryller, polykrome turmaliner og hambergitt, for å nevne noen.

STEIN har hatt en liten samtale med Knut og hans nye rolle som leder for NAGS.

Stein: Allererst er det naturlig å spørre deg hvilke ambisjoner og tanker du har for NAGS inn i et nytt årtusen?

Knut: Først og fremst at NAGS må fungere enda bedre som et felles nettverk der vi som har samme interesse kan finne sammen og utveksle erfaringer, ideer - og ikke minst stein.

Som leder så føler jeg nok at særlig kontakten foreningene seg i mellom kunne så absolutt kunne bli bedre. Med NAGS-styret også. Et viktig stikkord er kommunikasjon.

Å legge til rette for at også våre etterkomere kan få erfare den samme gleden som vi har fått oppleve for eksempel over et funn må være et viktig oppgave for NAGS. Et spørsmål som ikke har vært drøftet så mye er for eksempel hvordan de skal ta vare på de mange samlinger som finnes rundt i amatørgeologenes hjem? Her finnes det mye verdifullt materiale både dokumentert og udokumentert, ikke minst av lokalsamlinger. Hvordan vil dette bli tatt vare på for ettertiden? Hvilke muligheter finnes? Her ser jeg en utfordring for NAGS å kartlegge mulighetene.

Stein: Du har jo vært borte fra det mineralogiske miljø i Norge i over 3 år. Er det mulig at du har sett og opplevd forandringer i forhold til tidligere? Kan du nevne eksempler på ting som kan bli bedre?

Knut: Den forandring i det amatørgeologiske miljø som jeg har gledet meg mest over er viljen og visjonen blant mange av ildsjelene i NAGS om å finne tilbake til messeatmosfæren fra de første bytemessene på slutten av syttiårene og delvis begynnelsen av åttiårene Her var Stein-treffet på Eidsfoss en svært positiv steg i denne retning som jeg

håper vi kan arbeide videre med. Jeg har også som så mange andre lagt merke til at en del gamle, gode forekomster er blitt hardt belastet, ja noen nærmest vandalisert på kort tid. Dette vil, som vi allerede nå merker, føre til innsnevring av våre muligheter til samling av stein i fremtiden. Her må vi innad i NAGS gjøre noe for å påvirke de forhold som peker i en negativ retning innad i miljøet. Andre nasjonale amatørgeologiforbund verden over har allerede sin moralkodeks (æreskodeks), flere av foreningene i NAGS har en slik allerede, men vi har ingen felles for NAGS. Saken har vært foreslått flere ganger i årenes løp, kanskje er tiden inne for å lage en slik?

Stein: Hva tror du ellers om kunnskapsnivå blant norske mineralsamlere? Er det kanskje mange som mest er opptatt av bare det å samle, - heller enn kunnskapstilegnelse om mineraler og mineralparageneser?

Knut: Jeg tror at det er et både –og. En finner innad i miljøet mennesker som har opparbeidet seg en del kunnskap, men det finnes også de som nok bare er opptatt av å samle. Mitt inntrykk, sett utifra de foreninger jeg personlig kjenner til, er at mange har jevnt over et rimelig godt kjennskap til generell geologi, men nok en del svakere kjennskap til mineralogi. Dette kan skyldes mange ting, for eksempel, tror jeg at vi mangler gode formidlere innenfor mineralogi spesifikt slik som for eksempel Johannes Dons og Jørn Hurum er for sine fagfelt. Det er også verdt å legge merke til at mange har opparbeidet et godt kunnskapsnivå om smykkestein. Dette har noe med tilgjengelig-

ALT DU TRENGER PÅ ETT STED!

- * UTROLIG UTVALG AV SLIPT OG USLIPT SMYKKESTEIN
- * VERKTØY OG MASKINER FOR BEARBEIDING AV STEIN
- * DIAMANTSLIPEUTSTYR FOR STEIN OG METALLER
- * EKTE OG UEKTE INNFATNINGER
- * KNIVMAKERUTSTYR OG VERKTØY
- * LÆR I MANGE KVALITETER
- * SØLV OG SØLVSMEDUTSTYR
- * RIMELIG OG GODT NYSØLV
- * UTSTYR FOR Å LAGE SMYKKER I SØLV OG STEIN
- * LITTERATUR

I vår flotte, 92-siders katalog finner du alt du trenger til hobbyarbeidet

Storgt 211, 3912 Porsgrunn

Telefon 35 55 04 72 eller 35 55 86 54 Telefax 35 55 98 43

heten av relevant, popularisert, litteratur. Det finnes lite litteratur tilgjengelig om mineralogi for medlemmene som er trinnet over de populære grunnbøkene. En del er publisert i Stein, men jeg tror vi trenger mer generelt stoff på dette området.

Stein: Har mineraler blitt for kommersielt?

PÅSTAND: I vår grådighetskultur kan det synes som vi er mindre hensynsfulle når det gjelder å dele mineraler med hverandre når vi besøker en forekomst. Det synes kanskje som mange er tar ALT de finner i en forekomst uten tanke for at andre enn seg selv ("vår tids egoisme"). Også selger man resten når man har plukket ut til sin egen samling!

Knut: Personlig så synes jeg nok det ja. Flere samler mer med sølvhammer'n (lommeboka) enn steinhammer'n enn tidligere. Nylig brukte et av de mest internasjonalt anerkjente mineralbladene et helt nummer på å fortelle om samlingen til en kar. En praktfull samling, men jeg hadde vanskelig får å identifisere meg med denne samleren. Han hadde ikke tid til å samle selv, men hadde ansatt en egen konsulent som da hadde som jobb å dra på de forskjellige messer for å sikre seg de beste bitene

Når det er sagt så må en også huske på at mineraler og mineralsamling har historisk sett vært knyttet til kommersielle interesser. Der var nok ikke bare av edel akademisk interesse at for eksempel stuffer fra Arendal, Bamble og Langesunds fjorden havnet i europeiske samlinger i forrige århundre. Det som er nytt for vår tid er vel at flere mennesker har større muligheter til å bruke penger på samleobjekter.

For meg er det et tankekors at flesteparten av mine beste venner på Madagaskar som både er dyktige til å gjenkjenne mineraler og selv har den samme finnergleden som en finner hos en ekte steingal, ikke har noe egen samling selv. Som bønder i et av verdens fattigste land, så må de omsette alt de finner i

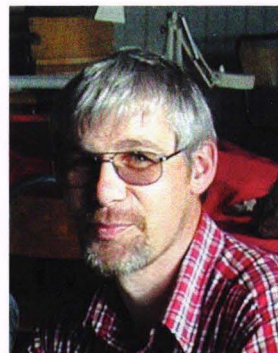
penger for at familien skal få mat. Vi har i Norge i en årrekke debattert plyndring av forekomster osv, men dette er ofte bare småting i forhold til hva som skjer i mange land i sør.

Stein: Det er i dag ~ 3000 mineralsamlere i Norge, men fortsatt er det ikke mange som skriver i Stein - vårt eneste amatørgeologiske tidsskrift -. Er det ikke mange som har forutsetninger for å skrive og meddele sine små og store oppdagelser? Det viktigste med alle oppdagelser er jo å formidle det ! Eller viser det kanskje at vår kunnskap om mineraler er for dårlig?

Knut: Det er flere innad i miljøet som gjennom årene har tilegnet seg spesialkunnskap om forekomster eller om mineralgrupper som vi ikke ser utfolde seg i for eksempel STEIN .(Men kanskje i lokalforeningens blad?). Hva er grunnen? Er terskelen for høy? Eller er det mangel på konkrete utfordringer? Jeg tror nok også at en del skyldes for mye beskjedenhet på egne vegne, og en aldri så liten prestasjonsangst overfor andre som de tror vet mer enn dem. Janteloven er nok også fortsatt virksom. Vi burde være flinkere innad i NAGS å oppmuntre hverandre til å komme med det en har.

STEIN: Og til slutt - hvilke mineraler er det du samler eller er mest interessert i selv?

Knut: Jeg har en del år samlet systematisk, men har i de siste årene konsentrert meg mer om mineraler fra granittpegmatitter og alkaline intrusive komplekser. I de siste årene har jeg særlig interessert meg for tantalmineraler.

Støtt opp om STEIN, Støtt opp om NAGS

Magasinet STEIN AS ble stiftet i august 1998 og har i dag en aksjekapital på kr 102 000 fordelt på 408 aksjer à kr 250.

I vedtektene til Magasinet STEIN AS ble det fastsatt at NAGS skulle eie minst 70% av aksjekapitalen, og pr. i dag eier NAGS 288 aksjer i Magasinet STEIN AS.

I generalforsamlingen til Magasinet STEIN AS for 2000 og i årsmøtet i NAGS for 2000 - begge avholdt i mars dette år - ble det vedtatt at NAGS skulle kunne begrense sin eierandel til 51 % eller 208 aksjer. Det har vært interesse fra flere hold for å kjøpe aksjer i Magasinet STEIN AS, og med dette kan NAGS tilby å selge 80 av sine aksjer.

TILBUD

Med dette tilbys foreningene i NAGS, personlige nåværende og nye aksjonærer samt andre norske og nordiske personer og foreninger å kjøpe inntil 19 aksjer hver til en pris:

Kr 250,- pr. aksje.

Vennligst send bestilling samt tilsvarende innbetaling til
NAGS v/ kasserer Niels J. Abildgaard, Sagv. 96, 1414 Trollåsen

Konto nr. 0531 47 86620

innen 15. November 2000.

Selskapets kunstferdige aksjebrev (samlerojekt) vil bli tilsendt umiddelbart.

Redaksjon:

* Redaktør; Geir Henning Wiik, N 2740 Roa, tlf. 952 52 094 * Hans-Jørgen Berg, Motzfeltsgt. 21, 0561 Oslo - *Roy Kristiansen * Knut Eldjarn, Blinken 43, N 1349 Rykkin, tlf. 67 13 34 96 * Claus Hedegaard, Storgade 71, DK-8882 Faarvang tel. 8687 1400, fax 8687 1922 * Ronald Werner, Tinnegrend stasjon, N-3670 Notodden
* NAGS/STEINs hjemmeside, <http://www.nags.net>

Redaktion Sverige: * Lennart Thorin, tel 087701927 * Bertil Otter, tel 0850028901 * Holger Buentke, tel 50140512 * Tore Steen, Säbyg. 27, S- 71931 Vintrosa, tel 019 294349 * Peter Lyckberg, tel.031 16 06 26 * Prenumeration och Redaktionskoordinator Siw Knoke, Stora Blåsungs, S-261 72 Visby.

E-post adresse til Stein: h.j.berg@toyen.uio.no eller: geir.wiik@ol.telia.no

STEIN gis ut 4 ganger pr. år. Enkeltabonnement/prenumerasjon kan tegnes og koster NOK 170,-/SEK 185/år. Dette kan bestilles og innbetales til: Postgirokt 0803 2734333. Adr. STEIN, N- 2740 Roa

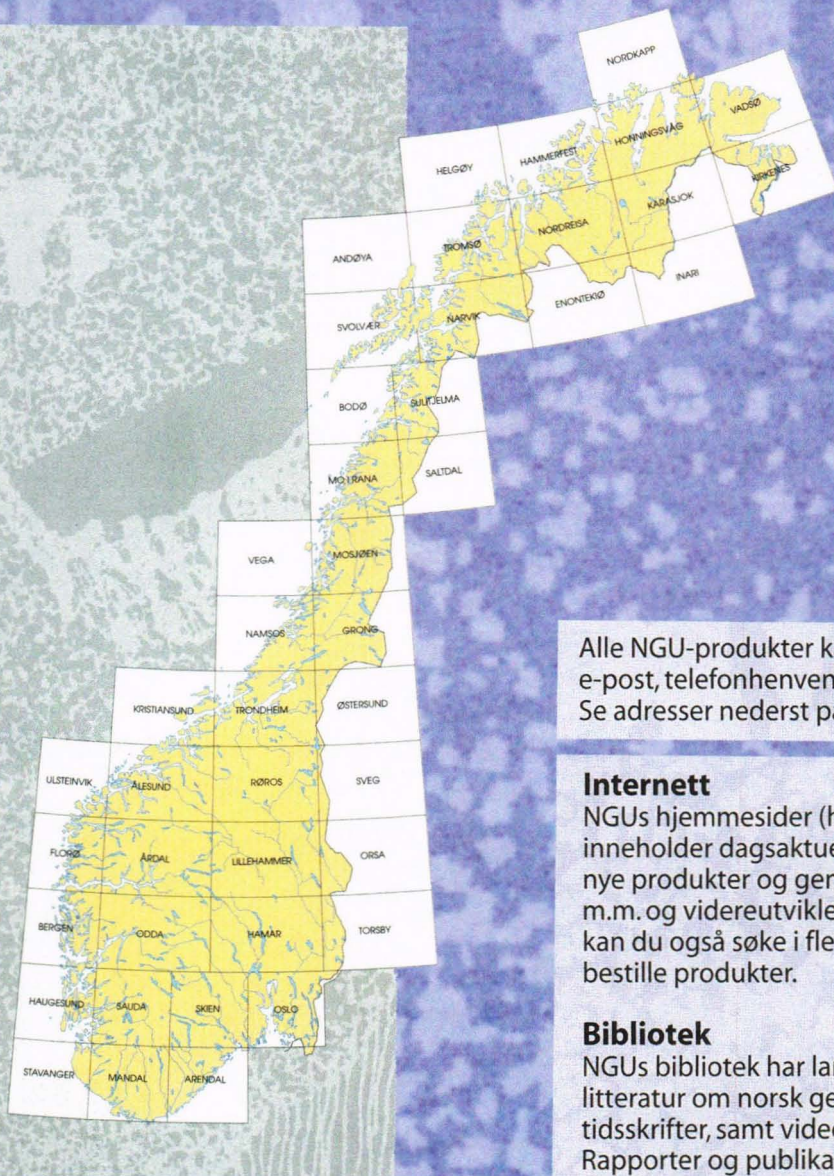
Sverige: Postgirokonto 620 92 82 - 0. Adr. STEIN, Box 6908, S-58006 Linköping.

© 2000

Rettigheter STEIN og den enkelte forfatter Grafisk utforming: Hadelands Bergverk/Media
ISSN 0802-9121

NGU

Norges geologiske undersøkelse
Geological Survey of Norway

Alle NGU-produkter kan bestilles via internett, e-post, telefonhenvendelse, brev eller telefax. Se adresser nederst på siden.

Internett

NGUs hjemmesider (<http://www.ngu.no>) inneholder dagsaktuelle saker, viktige prosjekter, nye produkter og generell informasjon om NGU m.m. og videreutvikles stadig. På internettssidene kan du også søke i flere av NGUs databaser og bestille produkter.

Bibliotek

NGUs bibliotek har landets største samling av litteratur om norsk geologi, ca. 500 løpende tidsskrifter, samt video, CD-rom, kart og mye mer. Rapporter og publikasjoner kan lånes. Du får også hjelp til å søke i flere bibliografiske databaser etter geologisk litteratur.

Bestillinger

NGU, Distribusjonen
7491 Trondheim

Tlf. 73 90 40 00
Fax. 73 92 16 20

E-post: biblioteket@ngu.no

Internett: <http://www.ngu.no>

**Berggrunnskartserien
1:250 000 er komplett**

**43 maps at the scale 1:250 000
Bedrock map series
of Norway completed**